

Nd.

148. Frumvarp til laga

[123. mál]

um hollustuhætti og hollustuvernd.

(Lagt fyrir Alþingi á 103. löggjafarþingi 1980.)

I. KAFLI

Hlutverk.

1. gr.

- 1.1. Lögum þessum er ætlað að skapa grundvöll til þess að tryggja landsmönnum svo heilnæm lífsskilyrði sem á hverjum tíma eru tók á að veita.
- 1.2. Með markvissum aðgerðum skal vinna að þessu, m. a. með því að tryggja sem best eftirlit með umhverfi, húsnæði og öðrum vistarverum, almennri hollustu matvæla og annarra neyslu- og nauðsynjavara og vernda þau lífsskilyrði, sem felast í ómenguðu umhverfi, hreinu lofti, úti og inni, og ómenguðu vatni. Ennfremur með því að veita alhliða fræðslu og upplýsingar um þessi mál fyrir almenning.
- 1.3. Lög þessi ná yfir alla starfsemi og framkvæmd, sem hefur eða haft getur í för með sér mengun lofts, láðs eða lagar, að svo miklu leyti, sem það er ekki falið öðrum með sérlögum eða alþjóðasamþykktum.
- 1.4. Með mengun er átt við þegar örverur, efni og efnasambönd geta valdið óæski- legum og skaðlegum áhrifum á heilsufar almennings, röskun lífríkis eða óhreinkun lofts, láðs eða lagar. Mengun tekur einnig til óþæginda vegna ólyktar, hvers konar hávaða og titrings, geislunar og varmaflæðis.

2. gr.

- 2.1. Til þess að stuðla sem best að framkvæmd laga þessara setur ráðherra hollustu- verndarreglugerð um atriði, sem sérlög ná ekki yfir, sem gildir fyrir allt landið, landhelgi og lofthelgi.
- 2.2. Í hollustuverndarreglugerð skulu vera almenn ákvæði um:
 1. Hreinlæti og þrifnað utan húss.
 2. Neysluvatn, vatnsból, vatnsveitur og baðvatn.
 3. Salerni og frárennsli.
 4. Meðferð og eyðingu sorps og annars úrgangs.
 5. Meindýr og eyðingu þeirra svo og ónytjadýr, vargfugla og aflifun þeirra.
 6. Íbúðarhúsnæði.
 7. Vinnustaði úti og inni.
 8. Gistihús, matsöluhús og aðra veitingastaði.
 9. Matvæli og aðrar neyslu- og nauðsynjavörur svo og húsakynni, tæki og allt er snertir matvælaframleiðslu og matvælaiðnað, þar með talin notkun auk- efna í matvæli, matvörugeymslur og matvæladreifingu, sbr. og reglug. nr. 250/1976 ásamt síðari breytingum.
 10. Matvælaeftirlit og efna- og gerlafræðilegar rannsóknir vegna þess.
 11. Meðferð og notkun matvæla og annarra neyslu- og nauðsynjavara, sem ekki uppfylla settar reglur.
 12. Skóla og aðra kennslustaði.

13. Rakarastofur, hárgreiðslustofur, nuddstofur og hvers konar aðrar snyrtistofur.
14. Barnaheimili, upptökuheimili og leikvelli.
15. Heilbrigðisstofnanir, stofnanir fyrir þroskahefta, drykkjusjúka og tilsvandandi, lækningastofur, dvalarheimili fyrir aldraða skv. lögum þar um o. þ. u. l.
16. Íþróttastöðvar, íþróttahús, sundhallir, sundlaugar, baðhús, gufubaðstofur og almenna baðstaði o. þ. u. l.
17. Fangelsi og aðrar vistarverur handtekinna manna.
18. Samkomuhús, þ. á m. kirkjur.
19. Kirkjugarða, líkhús og bálstofur, svo og meðferð líka.
20. Bata og skip, vélknúin ökutæki, flugvélar o. þ. u. l.
21. Gripahús og alifuglabú.
22. Hávaða og titring, m. a. frá hvers konar starfsemi og farartækjum.
23. Starfsleyfi fyrir atvinnurekstur, sem ekki fellur að öllu leyti undir mengunarvarnareglugerð skv. 3. gr.
24. Þátttöku hollustunefnda í sóttvörnum og framkvæmd þeirra.
25. Önnur sambærileg atriði.
Ennfremur skal setja ákvæði um:
26. Valdsvið, skyldur og starfstilhögun hollustunefnda og hollustufulltrúa og Hollustuverndar ríkisins svo og dagsektir.
27. Viðmiðunarreglur og staðla um efna- og gerlainnihald matvæla og annarra neyslu- og nauðsynjavara.
28. Reglur um töku sýna og úrvinnslu þeirra.
29. Undanþágur og heimildir til slíks og hvaða takmörkun slíkt skuli háð, jafnframt viðurlög og málsmeðferð.

3. gr.

- 3.1. Til þess að stuðla sem best að framkvæmd mengunarvarna setur ráðherra mengunarvarnareglugerð að höfðu samráði við önnur ráðuneyti, sem fara með einstaka málaflokka, er snerta umhverfismál.
- 3.2. Í mengunarvarnareglugerð skulu vera almenn ákvæði um:
 1. Starfsleyfi fyrir allan atvinnurekstur, sem haft getur í för með sér mengun, þar sem m. a. skulu vera ákvæði um staðarval, mengunarvarnir í einstökum atvinnugreinum og um rekstur og viðhald mengunarvarnaútbúnaðar.
 2. Eftirlit, skráningu og tilkynningarskyldu.
 3. Úttekt á hugsanlegri mengunarhættu.
 4. Meðferð vatns og sjávar í iðnaði.
 5. Úrgangsefni, svo sem eyðingu sorps og annars úrgangs.
 6. Frárennsli og skolp.
 7. Varnir gegn loftmengun, þar sem fram skulu koma viðmiðunarreglur fyrir leyfilega loftmengun.
 8. Hávaða og titring, þar sem fram koma viðmiðunarreglur fyrir leyfilegan hávaða og titring með hliðsjón af umhverfi.
 9. Geislun, þar sem fram skulu koma viðmiðunarreglur um takmörkun geislunar.
 10. Varmamengun, þar sem fram skulu koma reglur um takmörkun slíks.
 11. Önnur sambærileg atriði.
Ennfremur skal setja ákvæði um:
 12. Undanþáguheimildir og hvaða takmörkum slíkt skuli háð, jafnframt viðurlög og málsmeðferð.
 13. Valdsvið, skyldur og starfstilhögun hollustunefnda, hollustufulltrúa og Hollustuverndar ríkisins svo og dagsektir.

II. KAFLI Stjórn og skipan.

4. gr.

- 4.1. Heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneyti fer með yfirstjórn mála samkvæmt lögum þessum.

5. gr.

- 5.1. Sveitarfélög annast og standa undir kostnaði við hollustueftirlit í héruðum, að svo miklu leyti sem ekki gilda hér um sérstök lög.
- 5.2. Ekkert sveitarfélag skal vera án viðhlítandi hollustueftirlits og þjónustu hollustufulltrúa.

6. gr.

- 6.1. Í hverju sveitarfélagi skal, eftir hverjar sveitarstjórnarkosningar, kjósa hollustunefnd, aðalmenn og varamenn til fjögurra ára. Sveitarstjórn ákveður tölu nefndarmanna, en þó skulu þeir aldrei vera færri en þrír.
- 6.2. Stefnt skal að sameiningu umdæma hollustunefnda, eftir því sem fært er, í samræmi við skipan heilsugæsluumdæma eða starfssvæða heilsugæslustöðva, sbr lög nr. 57/1978.
- 6.3. Þar sem umdæmi hollustunefnda hafa verið sameinuð, skulu viðkomandi sveitarfélög gera með sér samning um stofnun einnar hollustunefndar. Skal þar m. a. kveðið á um tölu nefndarmanna og kosningu þeirra, svo og skiptingu kostnaðar af störfum nefndarinnar.
- 6.4. Hollustunefnd kýs sér formann, varaformann og ritara.

7. gr.

- 7.1. Hollustunefnd ber að sjá um að framfylgt sé ákvæðum þessara laga, hollustuverndarreglugerðar, mengunarvarnareglugerðar, hollustusamþykktar sveitarfélaga, sömuleiðis ákvæðum í sérstökum lögum eða reglum, sem hollustunefndum er eða kann að vera falið að annast um framkvæmd á.
Hollustunefndir skulu sérstaklega vinna að:
 1. Bættri hollustuvernd í héraðinu.
 2. Bættum mengunarvörnum í héraðinu.
 3. Fræðslu um hollustumál.
 4. Samvinnu við önnur yfirvöld og aðila er vinna að þessum málum beint eða óbeint.

8. gr.

- 8.1. Sveitarstjórnir, bygginganefndir og önnur yfirvöld héraðanna skulu leita álits hollustunefndar um hvers konar ráðstafanir og framkvæmdir, sem lög þessi, hollustuverndarreglugerð, mengunarvarnareglugerð og samþykktir sveitarfélaga samkvæmt lögum þessum taka til.

9. gr.

- 9.1. Héraðslæknar og/eða heilsugæslulæknar skulu vera faglegir ráðunautar hollustunefnda og svæðisnefnda skv. 11. gr. með málfrelsi og tillögurétti. Þeir geta krafist þess að fundir verði haldnir þegar þeim þykir þörf og að þar verði tekin fyrir tiltekin mál.
- 9.2. Héraðslæknar, hver í sínu læknishéraði, segja fyrir um og skipuleggja þjónustu heilsugæslulækna við hollustunefndir með hliðsjón af umdæmum heilsugæslustöðva, að svo miklu leyti sem héraðslæknar geta ekki sinnt þessu sjálfir.
- 9.3. Hollustunefndum og svæðisnefndum ber að senda viðkomandi sveitarstjórn og héraðslækni afrit af fundargerðum að loknum fundum.

- 9.4. Hollustufulltrúar skulu sitja fundi hollustunefnda og svæðisnefnda með málfrelsi og tillögurétt. Þeir geta krafist þess að fundir verði haldnir og að tekin verði þar fyrir tiltekin mál.
- 9.5. Héraðsdýralæknum er heimilt að sitja fundi hollustunefnda og svæðisnefnda með málfrelsi og tillögurétti. Þeir geta krafist þess að fundir verði haldnir í hollustunefndum og svæðisnefndum og að tiltekin mál verði tekin fyrir.
- 9.6. Hollustunefnd getur leitað þeirrar sérfræðiaðstoðar og kvatt á sinn fund þá aðila, sem hún telur þörf á.
- 9.7. Formaður hollustunefndar skal sjá um að nefndarmenn og aðrir sem sækja eiga fundi nefndarinnar séu boðaðir.
- 9.8. Í fundarboði skal geta þeirra málefna, sem ætlunin er að fjalla um.

10. gr.

- 10.1. Hollustunefndir skulu halda fundi eigi sjaldnar en ársfjórðungslega.
- 10.2. Afgreiðsla í hollustunefnd telst fullnægjandi sé helmingur nefndarmanna viðstaddur.
- 10.3. Einfaldur meirihluti atkvæða ræður afgreiðslu máls.
- 10.4. Um vanhæfni hollustunefndarmanna til afgreiðslu mála gilda ákvæði sveitarstjórnarlaga.

11. gr.

- 11.1. Á hverju hollustueftirlitssvæði, sbr. 23. gr., skal stofna svæðisnefnd, sem skal skipuð formönnum hollustunefnda á svæðinu. Á Reykjavíkursvæði fer um stofnun svæðisnefndar eftir samkomulagi bæjarstjórna Reykjavíkur og Sel-tjarnarness.
- 11.2. Svæðisnefndir kjósa sér formann, varaformann og ritara.
- 11.3. Svæðisnefndir koma saman eigi sjaldnar en tvisvar á ári.
- 11.4. Verkefni svæðisnefnda er að skipuleggja og samræma hollustueftirlit á svæðinu í samræmi við 24. og 26. gr. laga þessara og ákvæði reglugerða sem settar verða.

12. gr.

- 12.1. Svæðisnefndir skulu fyrir 1. júní ár hvert senda Hollustuvernd ríkisins skýrslu varðandi starfsemi nefndarinnar næsta almanaksár á undan og um áformaða starfsemi. Skýrslur þessar skulu gerðar á þar til gerð eyðublöð, sem Hollustuvernd ríkisins lætur útbúa.

III. KAFLI

Hollustuvernd ríkisins.

13. gr.

- 13.1. Ríkið starfrækir stofnun, sem nefnist Hollustuvernd ríkisins.
- 13.2. Stofnunin hefur yfirumsjón með almennu hollustueftirliti, matvælaeftirliti, mengunarvörnum og rannsóknum þessu tengdu og sér um framkvæmd þess í samræmi við lög þessi, hollustuverndarreglugerð, mengunarvarnareglugerð og ákvæði annarra laga og reglna, er þessi mál snerta og hollustuyfirvöldum er falið að sjá um framkvæmd á.
- 13.3. Stofnunin skal vinna að samræmingu alls hollustueftirlits í landinu, m. a. á þann hátt að koma á samvinnu allra þeirra stofnana, er að málum þessum starfa. Skal stofnunin sérstaklega gæta hagkvæmni í öllu eftirliti á sviði hollustumála, m. a. með því að fyrirbyggja tvíverknað og skörun eftir því sem frekast er unnt.
- 13.4. Stofnunin fer því aðeins með beint hollustueftirlit að um sérhæfð verkefni sé að ræða og lög mæli svo fyrir eða ráðherra ákveði það, og að höfðu samráði við hlutaðeigandi hollustunefndir.

- 13.5. Stofnunin er til ráðuneytis yfirstjórn heilbrigðismála, hollustunefndum og öðrum, sem með opinbert hollustueftirlit fara.
- 13.6. Stofnunin skal sjá um að haldið sé uppi skipulegri fræðslu fyrir almenning um mál, er varða hollustuhætti.
- 13.7. Stofnunin skal, svo sem þurfa þykir, beita sér fyrir námskeiðum til að fræða þá aðila, er að þessum málum starfa í landinu.
- 13.8. Stofnunin skal sjá um að menntun og fræðslu fyrir hollustufulltrúa verði komið á og hefur um það samráð við þær deildir Háskóla Íslands, sem annast kennslu, er því tengist og aðra sérfróða aðila.
- 13.9. Stofnunin skal hafa sem nánasta samvinnu við hollustunefndir og hollustufulltrúa sveitarfélaganna og veita þeim alla þá þjónustu um hollustumál, sem hún getur og aðstæður gera nauðsynlegar.
- 13.10. Stofnunin gefur árlega út skýrslu um starfsemi sína á liðnu ári ásamt upplýsingum um ástand hollustumála í landinu.
- 13.11. Stofnunin annast upplýsingar og tilkynningar til fjölmiðla. Skulu þær vera efnislega rökstuddar og þess gætt að einstakar atvinnugreinar, stofnanir eða fyrirtæki líði ekki tjón og álitshnekki að óþörfu.

14. gr.

- 14.1. Stofnuninni skal skipuð sérstök stjórn, sem ráðherra skipar og í eiga sæti sjö menn. Skulu tveir tilnefndir af félagsmálaráðherra, annar úr samtökum launþega en hinn úr samtökum atvinnurekenda. Iðnaðarráðherra tilnefnir einn og skal hann hafa sérþekkingu á sviði mengunarvarna. Menntamálaráðherra tilnefnir einn með sérþekkingu á sviði hollusturannsóknna. Samband ísl. sveitarfélaga tilnefnir einn. Heilbrigðisráðherra skipar tvo og skal annar vera formaður. Annar fulltrúinn, sem heilbrigðisráðherra skipar, skal hafa menntun og reynslu á sviði hollustueftirlits. Varamenn skulu skipaðir með sama hætti. Skipunartími stjórnar er fjögur ár.
- 14.2. Stjórn stofnunarinnar hefur undir yfirstjórn ráðherra æðsta vald í málefnum stofnunarinnar.

15. gr.

- 15.1. Ráðherra skipar framkvæmdastjóra stofnunarinnar, að fengnum tillögum stjórnar, til fjögurra ára í senn. Einungis má skipa mann, sem hefur menntun eða reynslu í stjórnsýslu.
- 15.2. Framkvæmdastjóri annast daglega stjórnun stofnunarinnar. Hann situr fundi stjórnar með málfrelsi og tillögurétti. Framkvæmdastjóri undirbýr fundi stjórnar og sér um framkvæmd ákvarðana hennar.

16. gr.

- 16.1. Í tengslum við almenna skrifstofu skal unnið að áætlanagerð, útgáfu upplýsinga og fræðsluefnis í samráði við deildir stofnunarinnar.
- 16.2. Þar skal vera bókasafn stofnunarinnar með sem fullkomnustum bókakosti.

17. gr.

- 17.1. Stofnuninni skal skipt í þrjár deildir, hollustueftirlit, rannsóknastofu og mengunarvarnir og skal starfa forstöðumaður yfir hverri.
 - 17.2. Hollustueftirlit hefur yfirumsjón með því að framfylgt sé ákvæðum hollustuverndarreglugerðar, sbr. 2. gr. 2. tl., að svo miklu leyti sem slíkt er ekki falið öðrum deildum stofnunarinnar, sbr. 17. gr. 3. og 4. tl.
- Hollustueftirlit annast enn fremur:
1. Framkvæmd laga nr. 27/1977 um aðgerðir til þess að draga úr tóbaksreykingum.

2. Rannsóknir, skráningu, leiðbeiningar og fræðslu um atvinnusjúkdóma og atvinnuheilbrigðismál, að svo miklu leyti sem það er ekki falið öðrum með sérlögum.
- 17.3. Rannsóknastofa annast þær efna- og gerlafræðilegar rannsóknir, sem lög þessi gera ráð fyrir á sviði matvæla, neyslu- og nauðsynjavara og mengunar. Ennfremur annast rannsóknastofa sérstök rannsóknaverkefni, eftir því sem stjórn stofnunarinnar ákveður hverju sinni. Rannsóknastofa starfrækir deildir á landinu, sjálfstætt eða í samvinnu við aðrar ríkisstofnanir, eftir því sem stjórn stofnunarinnar ákveður.
- 17.4. Mengunarvarnir hafa yfirumsjón með því að framfylgt sé ákvæðum í mengunarreglugerð, sbr. 3. gr. 2. tl.
Mengunarvarnir annast ennfremur:
1. Tillögur að starfsleyfum og úrvinnslu gagna hvað snertir mengunarvarnir.
 2. Starfsemi geislavarna skv. reglug. nr. 5/1968, sbr. lög nr. 95/1962.
 3. Skipulagningu og umsjón með framkvæmd mengunarrannsókna í samræmi við lög þessi svo og annarra mengunarrannsókna, eftir nánari ákvörðun stjórnar stofnunarinnar.

18. gr.

- 18.1. Ráðherra setur stofnuninni starfsreglur að fengnum tillögum stjórnar hennar.

19. gr.

- 19.1. Við stofnunina starfa þrír forstöðumenn.
1. Forstöðumaður hollustueftirlits skal hafa háskólamenntun og viðhlítandi sérþekkingu í hollustuvernd og hafa reynslu á því sviði.
 2. Forstöðumaður rannsóknastofu skal hafa háskólamenntun á sviði gerla- eða efnafræði og sérþekkingu og starfsreynslu á því sviði.
 3. Forstöðumaður mengunarvarna skal hafa háskólamenntun á sviði verk- eða efnafræði og sérþekkingu og reynslu á sviði mengunarvarna.
- 19.2. Ráðherra skipar forstöðumenn að fengnum tillögum stjórnar stofnunarinnar.
- 19.3. Forstöðumenn skulu sitja stjórnarfundi og hafa þar málfrelsi og tillögurétt.

20. gr.

- 20.1. Framkvæmdastjóri ræður starfsfólk á skrifstofu.
- 20.2. Stjórnin ræður menn með sérþekkingu að deildum stofnunarinnar að fengnum tillögum viðkomandi forstöðumanna.
- 20.3. Forstöðumenn ráða annað starfsfólk hinna einstöku deilda.

21. gr.

- 21.2. Eiturefnanefnd, skv. lögum nr. 85/1968, Áfengisvarnaráði, skv. lögum nr. 82/1969 og Manneldisráði, skv. lögum nr. 45/1978, skal sköpuð aðstaða innan stofnunarinnar og vinna í nánú samstarfi við hana en halda fullu sjálfstæði skv. fyrrgreindum lögum.
- 21.2. Stofnunin skal, eftir því sem við á, hafa samvinnu við Náttúruverndarráð, Vinnueftirlit og Siglingamálastofnun um öll mál, er varða mengunarvarnir við atvinnurekstur, skipulag mengunarvarna og skyld málefni.

IV. KAFLI

Samþykktir sveitarfélaga.

22. gr.

- 22.1. Sveitarfélög geta sett sér eigin hollustusamþykktir um þætti, sem ekki er fjallað um í hollustuverndarreglugerð, sbr. 2. gr. eða til þess að gera um einstök atriði ítarlegri kröfur en þar er gert.

- 22.2. Heimilt er auk annars að setja í slíkar samþykktir ákvæði um:
1. Bann eða takmörkun hundahalds.
 2. Meðferð og eyðingu sorps og skolps.
 3. Gjaldtöku vegna leyfa, leigu eða veittrar þjónustu.
 4. Sérstakar ábyrgðartryggingar.
- 22.3. Upphæð gjalda samkv. þessum kafla skal ákveðin í sérstakri gjaldskrá, sem ráðherra staðfestir. Skulu slík gjöld tryggð með lögveðsrétti í viðkomandi fasteign í tvö ár eftir gjalddaga, sé leyfi, leiga eða þjónusta tengd notkun fasteignar.
- 22.4. Hlutaðeigandi hollustunefnd semur drög að slíkum samþykktum og breytingum þar á og leggur fyrir viðkomandi sveitarstjórn, sem afgreiðir þau til ráðherra í formi samþykktar. Synji ráðherra staðfestingar endursendir hann samþykktina til sveitarstjórnar með leiðbeiningum um, hvað þurfi til að til staðfestingar komi.
- 22.5. Samþykktir og gjaldskrár samkvæmt þessum kafla skulu birtar í B-deild Stjórnartíðinda.

V. KAFLI

Hollustueftirlitssvæði og hollustufulltrúar

23. gr.

- 23.1. Landið skiptist í hollustueftirlitssvæði sem hér segir:
1. Reykjavíkursvæði, sem tekur yfir Reykjavíkurborg og Seltjarnarneskaupstað.
 2. Vesturlandssvæði, sem tekur yfir Borgarfjarðarsýslu, Akraneskaupstað, Mýrasýslu, Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu og Dalasýslu.
 3. Vestfjarðasvæði, sem tekur yfir Austur- og Vestur-Barðastrandarsýslur, Vestur-Ísafjarðarsýslu, Ísafjarðarkaupstað, Bolungarvíkurkaupstað, Norður-Ísafjarðarsýslu og Strandasýslu.
 4. Norðurlandssvæði vestra, sem tekur yfir Vestur- og Austur-Húnavatnssýslur, Skagafjarðarsýslu, Sauðárkrókskaupstað og Siglufjarðarkaupstað.
 5. Akureyrarsvæði, sem tekur yfir Akureyri, Ólafsfjarðarkaupstað, Dalvíkurkaupstað og Eyjafjarðarsýslu.
 6. Norðurlandssvæði eystra, sem tekur yfir Húsavíkurkaupstað, Suður-Þingeyjarsýslu og Norður-Þingeyjarsýslu.
 7. Austurlandssvæði, sem tekur yfir Norður-Múlasýslu, Seyðisfjarðarkaupstað, Suður-Múlasýslu, Neskaupstað, Eskifjarðarkaupstað og Austur-Skaftafellssýslu.
 8. Suðurlandssvæði, sem tekur yfir Vestur-Skaftafellssýslu, Vestmannaeyjakaupstað, Rangárvallasýslu, Árnessýslu og Selfoskaupstað.
 9. Suðurnesjasvæði, sem tekur yfir Grindavíkurkaupstað, Hafnahrepp, Miðneshrepp, Gerðahrepp, Keflavíkurkaupstað, Njarðvíkurkaupstað og Vatnsleysustrandarhrepp.
 10. Hafnarfjarðarsvæði, sem tekur yfir Hafnarfjarðarkaupstað, Bessastaðahrepp og Garðakaupstað.
 11. Kópavogssvæði, sem tekur yfir Kópavogskaupstað, Mosfellshrepp, Kjósarhrepp og Kjalarneshrepp.

24. gr.

- 24.1. Svæðisnefnd viðkomandi svæðis, sbr. 11. gr., ákveður aðsetur hollustufulltrúa.
- 24.2. Um kostnað vegna starfa hollustufulltrúa fer samkvæmt nánara samkomulagi viðkomandi sveitarfélaga með hliðsjón af mannfjölda hvers sveitarfélags.

- 24.3. Starf hollustufulltrúa telst fullt starf. Að jafnaði skulu ekki koma fleiri en 10 000 íbúar á einn og sama hollustufulltrúa.
- 24.4. Einn hollustufulltrúi hvers svæðis skal vera framkvæmdastjóri hollustueftirlits á svæðinu.

25. gr.

- 25.1. Ráðherra getur í reglugerð, að fengnum tillögum Hollustuverndar ríkisins og að ósk viðkomandi sveitarfélaga, kveðið á um aðra skiptingu hollustueftirlits-svæða en gert er í 23. gr. Skal þá tekið tillit til þess að ekki komi að jafnaði fleiri en 10 000 íbúar á einn og sama hollustufulltrúa. Ennfremur skal taka tillit til umfangs og nauðsynjar á hollustueftirliti, stærð svæða og samgangna.

26. gr.

- 26.1. Svæðisnefndir hinna einstöku eftirlitssvæða skipuleggja hollustueftirlit innan svæðisins í samvinnu við hlutaðeigandi hollustunefndir og sveitarstjórnir, að höfðu samráði við Hollustuvernd ríkisins.
- 26.2. Svæðisnefndir viðkomandi eftirlitssvæða ráða hollustufulltrúa að fengnum tillögum hollustunefnda svæðisins. Skal áður leita umsagnar Hollustuverndar ríkisins um hæfni þeirra.
- 26.3. Svæðisnefndir setja hollustufulltrúum erindisbréf að höfðu samráði við hlutaðeigandi hollustunefndir og Hollustuvernd ríkisins.
- 26.4. Eingöngu má ráða sem hollustufulltrúa menn með sérmenntun á sviði hollustueftirlits.
- 26.5. Ef ekki er völ á sérmenntuðum manni, getur Hollustuvernd ríkisins heimilað að ráðinn sé annar maður til bráðabirgða, en hafa skal hann reynslu á þessu sviði.
- 26.6. Ráðherra setur að fengnum tillögum Hollustuverndar ríkisins, reglugerð um sérmenntun, réttindi og skyldur hollustufulltrúa.

VI. KAFLI

Valdsvið og þvingunarúrræði.

27. gr.

A. HOLLUSTUNEFNDIR.

- 27.1. Til þess að knýja á um framkvæmd ráðstöfunar skv. lögum þessum, hollustuverndarreglugerð, mengunarvarnareglugerð, hollustusamþykktum sveitarfélaga eða eigin fyrirmælum skv. þessum ákvæðum, getur hollustunefnd beitt eftirfarandi aðgerðum:
1. Veitt áminningu.
 2. Veitt áminningu og tilhlýðilegan frest til úrbóta.
 3. Stöðvað viðkomandi starfsemi eða notkun að öllu leyti eða að hluta til, með aðstoð lögreglu ef með þarf.
- 27.2. Stöðvun skal því aðeins beitt að um alvarlegri tilvik eða ítrekuð sé að ræða, eða ef aðilar sinna ekki úrbótum innan tiltekins frests. Sé um slíkt brot að ræða, getur hollustunefnd afturkallað starfsleyfi viðkomandi reksturs teljist rík ástæða til.
- 27.3. Þar sem innsíglun er beitt við stöðvun skulu hollustunefndir nota sérstök innsigli, er auðkenni þær.
- 27.4. Ef aðili sinnir ekki innan tiltekins frests fyrirmælum hollustunefndar, getur hún ákveðið honum dagsektir þar til úr er bætt. Dagsektir renna í sveitarsjóð. Hámark dagsekta skal ákveðið í hollustuverndarreglugerð og mengunarvarnareglugerð.
- 27.5. Ef aðili vanrækir að vinna verk, sem hollustunefnd hefur fyrirskipað í samræmi við þessi lög og reglur, er nefndinni heimilt að láta vinna verkið á

- kostnað hins vinnuskylda. Kostnaður skal til bráðabirgða greiddur úr sveitar-sjóði er innheimtast síðar hjá hlutaðeigandi.
- 27.6. Kostnað og dagsektir skv. 27. gr. 4. og 5. tl. má innheimta með lögtaki.
 - 27.7. Sé vinna sú, sem hollustunefnd lætur framkvæma skv. 27. gr. 5. tl., til komin vegna vanhírðu, óþrifa eða heilsuspillandi aðstæðna í húsi, á lóð eða í farartæki, er kostnaður tryggður með lögveðsrétti í viðkomandi húsi, lóð eða farartæki tvö ár eftir að greiðslu er krafist.
 - 27.8. Hollustunefndum skal heimill aðgangur til skoðunar og eftirlits þ. á m. sýna- og myndatöku, að öllum þeim stöðum, sem lög þessi, hollustuverndarreglugerð, mengunarvarnareglugerð og hollustusamþykktir ná yfir og geta leitað aðstoðar lögreglu ef með þarf.
 - 27.9. Hollustunefndum er heimilt að gefa fyrirmæli um meðferð og notkun matvæla og annarra vara þar sem settum reglum hefur ekki verið fylgt. Nefndirnar geta lagt hald á slíkar vörur og fyrirskipað förgun þeirra teljist slíkt nauðsynlegt.
 - 27.10. Eftirlitsskyldum aðilum er skylt að veita hollustunefndum allar nauðsynlegar upplýsingar, sem krafist er vegna hollustueftirlitsins.
 - 27.11. Eftirlitsskyldum aðilum er skylt að afhenda hollustunefndum nauðsynleg sýni vegna hollustueftirlitsins endurgjaldslaust.

28. gr.

B. HOLLUSTUFULLTRÚAR.

- 28.1. Hollustufulltrúar hafa sama rétt til skoðunar og eftirlits innan síns eftirlits-svæðis og viðkomandi hollustunefndir, sbr. 27. gr. 8. tl.—11. tl.
- 28.2. Hollustufulltrúi getur beitt sömu aðgerðum til þess að knýja fram úrbætur og greinir frá í 27. gr. 1. tl. Meti hann ástandið svo alvarlegt að beita verði stöðvun sbr. 27. gr. 1. tl. 3., skal hann tilkynna það viðkomandi hollustunefnd og leita staðfestingar hennar eins fljótt og við verður komið.

29. gr.

C. HOLLUSTUVERND RÍKISINS.

- 29.1. Telji stjórn stofnunarinnar nauðsyn ráðstöfunar skv. lögum þessum, sem varðar almenningsheill og viðkomandi hollustunefnd lætur ekki málið til sín taka eða gengur ekki nægilega ríkt eftir framkvæmdum, þrátt fyrir ábendingar stofnunarinnar, skal hún gera tillögur til ráðherra um framkvæmd ráðstöfunarinnar.
- 29.2. Telji stofnunin svo alvarlega hættu stafa af tiltekinni starfrækslu eða notkun að aðgerð þöfi enga bið er henni heimilt, til bráðabirgða, að stöðva starfsemina eða notkunina þegar í stað, með aðstoð lögreglu ef þurfa þykir, en tilkynna skal hún það tafarlaust hlutaðeigandi hollustunefnd. Fallist hollustunefnd ekki á ráðstöfunina skal stofnunin að fenginni greinargerð hollustunefndar, sem skal vera skrifleg, skjóta málinu til úrskurðar ráðherra. Málskotsfrestur stofnunarinnar er tvær vikur eftir að greinargerð hollustunefndar berst og frestur hollustunefndar til þess að tilkynna um ágreining er tvær vikur.
- 29.3. Ráðherra getur heimilað rýmri frest til málskots en kveðið er á um í 29. gr. 2. tl. sé sótt um slíkt og mæli ríkar ástæður með.
- 29.4. Málskot frestar ekki upphaflegri ákvörðun stofnunarinnar.
- 29.5. Fulltrúar stofnunarinnar eiga rétt til setu á fundum hollustunefnda og annarra opinberra nefnda, sem um mál skv. lögum þessum fara, með tillögurétti og málfrelsi.
- 29.6. Fulltrúum stofnunarinnar er heimilt, sbr. 13. gr. 4. tl., í samráði við hollustunefndir að taka sýni þar sem starfræksla og notkun fer fram og lög þessi, hollustuverndarreglugerð, mengunarvarnareglugerð og hollustusamþykktir sveitarfélaga ná til, sbr. 27. gr. 8., 10. og 11. tl.

VII. KAFLI

Málsmeðferð, úrskurðir og viðurlög.

30. gr.

- 30.1. Rísi upp ágreiningur um framkvæmd laga þessara, hollustuverndarreglugerðar, mengunarvarnareglugerðar, hollustusamþykktar sveitarfélaga og ákvarðana hollustuyfirvalda, annar en skv. 29. gr. 1.—2. tl. og 31. gr., er heimilt að vísa málinu til stjórnar Hollustuverndar ríkisins til úrskurðar. Séu aðilar ekki sáttir við úrskurð stjórnarinnar er heimilt að vísa málinu til sérstakrar úrskurðarnefndar, er starfar skv. lögum þessum, sbr. 30. gr. 2. tl. Málskot skv. þessum tölulíð frestar ekki upphaflegri ákvörðun.
- 30.2. Í úrskurðarnefnd eiga sæti þrjú menn: Embættisgengur lögfræðingur, tilnefndur af Hæstarétti og er hann jafnframt formaður. Einn skal tilnefndur af Sambandi ísl. sveitarfélaga og einn af landlækni.
- 30.3. Ráðherra skipar nefndina til fjögurra ára í senn.
- 30.4. Varamenn skulu skipaðir á sama hátt.
- 30.5. Nefndinni er heimilt að kveðja tvo sérfróða menn til ráðgjafar telji hún þörf á við úrlausn einstakra mála.

31. gr.

- 31.1. Sé öðrum en hollustunefnd falið með sérstökum lögum eftirlit með starfsemi, sem lög þessi taka til og fari fyrir mæli þeirra í bága við fyrir mæli hollustunefndar og takist ekki að samræma fyrir mælin, skal leggja málið til fullnaðarúrskurðar ráðherra.
- 31.2. Ríki upp ágreiningur milli hollustunefndar og sveitarstjórnar um tilhögun eða framkvæmd hollusturáðstöfunar skulu aðilar vísa málinu til Hollustuverndar ríkisins til málamiðlunar. Takist málamiðlun ekki skal leita fullnaðarúrskurðar ráðherra.

32. gr.

- 32.1. Fyrir brot gegn lögum þessum, hollustuverndarreglugerð, mengunarvarnareglugerð, hollustusamþykktum sveitarfélaga svo og fyrir mælum hollustunefnda og annarra réttshæfra aðila, gefnum skv. ákvæðum í nefndum lögum og reglum, skal refsa með sektum, en með varðhaldi, séu sakir miklar.

33. gr.

- 33.1. Með mál, sem rísa út af brotum gegn lögum þessum, hollustuverndarreglugerð, mengunarvarnareglugerð eða hollustusamþykktum sveitarfélaga, skal farið að hætti opinberra mála.

VIII. KAFLI

Ýmis ákvæði.

34. gr.

- 34.1. Hollustuvernd ríkisins getur samið við aðrar rannsóknastofnanir um að annast rannsóknir fyrir hollustueftirlitið í landinu, að svo miklu leyti sem Hollustuvernd ríkisins annar því ekki.

35. gr.

- 35.1. Ráðherra getur að fengnum tillögum Hollustuverndar ríkisins sett nánari ákvæði um framkvæmd laga þessara í reglugerð.

IX. KAFLI

Gildistaka.

36. gr.

36.1. Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 1982. Með lögum þessum eru felld úr gildi lög nr. 12/1969 um hollustuhætti og heilbrigðiseftirlit, lög nr. 74/1977 um Matvælarannsóknir ríkisins svo og ósamrýmanleg ákvæði laga nr. 7/1953 um hundahald og varnir gegn sullaveiki svo og ákvæði annarra laga, sem ganga í berhöggi við þessi lög.

Ákvæði til bráðabirgða.

1. Þegar í stað skal hefjast handa við að undirbúa gildistöku laga þessara. Skal ráðherra í þeim tilgangi skipa fimm manna framkvæmdanefnd, sem í eiga sæti: Einn fulltrúi frá Heilbrigðiseftirliti ríkisins, einn frá Matvælarannsóknunum ríkisins, einn fulltrúi Samb. isl sveitarfélaga og tveir fulltrúar án tilnefningar og skal annar jafnframt vera formaður. Skal nefnd þessi starfa þar til stjórn Hollustuverndar ríkisins hefur tekið til starfa.
2. Reglugerðir samkvæmt lögum þessum skal setja svo fljótt sem auðið er. Þar til þær hafa verið staðfestar skulu þær reglugerðir, sem nú gilda um þau mál, er lög þessi taka til, vera í fullu gildi, enda brjóti ákvæði þeirra eigi í bága við ákvæði laga þessara.
3. Þar til mengunarvarnareglugerð hefur verið staðfest gilda ákvæði reglugerðar nr. 164/1972 um varnir gegn mengun af völdum eiturefna og hættulegra efna og eins skulu fyrirtæki, sem hafa starfsleyfi skv. þeim ákvæðum, halda óbreyttu starfsleyfi.
4. Samþykktir sveitarfélaga, staðfestar af ráðherra, skv. lögum nr. 12/1969 um hollustuhætti og heilbrigðiseftirlit og lögum nr. 7/1953 um hundahald og varnir gegn sullaveiki, halda gildi sínu, fari þær ekki í bága við ákvæði laga þessara.
5. Heilbrigðisfulltrúar sveitarfélaganna, sem eru í starfi við gildistöku laganna, skulu að fullu halda réttindum sínum, þrátt fyrir ákvæði 26. gr. 4. tl. um menntun.
6. Starfsfólk Heilbrigðiseftirlits ríkisins, Matvælarannsóknar ríkisins og Geislavarna ríkisins skal njóta forgangs að störfum hjá Hollustuvernd ríkisins.
7. Stefnt skal að því á næstu fimm árum að fella starfsemi eiturefnanefndar, áfengisvarnaráðs og manneldisráðs, sbr. 21. gr. 1. tl., undir starfsemi Hollustuverndar ríkisins með breytingum á gildandi lögum þar um.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

1. Inngangur.

Með bréfi dagsettu 9. ágúst 1978 skipaði þáverandi heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra, Matthías Bjarnason, nefnd, sem falið var það hlutverk að endurskoða lög nr. 12/1969 um hollustuhætti og heilbrigðiseftirlit, með hliðsjón af fenginni reynslu svo og að semja drög að nýrri heilbrigðisreglugerð.

Í nefndina voru upphaflega skipaðir: Ingimar Sigurðsson, deildarstjóri, formaður, dr. med. Jón Sigurðsson, fyrrv. borgarlæknir, sem annaðist ritstörf, Þórhallur Halldórsson, framkvæmdastjóri heilbrigðiseftirlits Reykjavíkurborgar, Hrafn V. Friðriksson, yfirlæknir, forstöðumaður Heilbrigðiseftirlits ríkisins og Albert K. Sanders, bæjarstjóri í Njarðvíkum.

Nefndin tók þá ákvörðun, að fengnu samþykki þáverandi heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra, Magnúsar H. Magnússonar, að gera tillögur að sameiningu þeirra stofnana, svo og um samvinnu þeirra nefnda og annarra aðila, sem með mál á þessu sviði fara og heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið fer með yfirstjórn á. Í framhaldi af því var Guðlaugur Hannesson, forstöðumaður Matvælarannsóknar ríkisins

skipaðir í nefndina. Ennfremur var Eyjólfur Sæmundsson, frv. deildarverkfræðingur hjá Heilbrigðiseftirliti ríkisins og núverandi öryggismálastjóri, ráðinn sérstakur ráðgjafi nefndarinnar með hliðsjón af mengunarmálum.

Nefndin gekk frá sínum fyrstu drögum í lok maímánaðar 1979 og gerði í þeim ráð fyrir eins mikilli samræmingu og hún taldi unnt. Þannig lagði nefndin til að sameinaðar yrðu í einni stofnun Heilbrigðiseftirlit ríkisins, Matvælarannsóknir ríkisins, Geislavarnir ríkisins og auk þess að sett yrði á stofn sérstök deild, er annaðist mengunarvarnir innan stofnunarinnar.

Þessi fyrstu drög nefndarinnar voru send eftirtöldum aðilum með beiðni um umsögn: Landbúnaðarráðuneyti, menntamálaráðuneyti, sjávarútvegssráðuneyti, samgönguráðuneyti, iðnaðarráðuneyti, dóms- og kirkjumálaráðuneyti, félagsmálaráðuneyti, landlækni, yfirdýralækni, Eiturefnanefnd, Manneldisráði Íslands, Samstarfsnefnd um reykjavarnir, Náttúruverndarráði, Sambandi ísl. sveitarfélaga, A.S.Í., B.S.R.B., B.H.M., Vinnuveitendasambandi Íslands, Vinnumálasambandi samvinnufélaganna, Borgarstjórn Reykjavíkur, samböndum sveitarfélaga í Borgarnesi, Ísafirði, Akureyri, Egilsstöðum, Selfossi, Keflavík og Mosfellssveit, Rannsóknaráði ríkisins, læknadeild Háskóla Íslands, líffræðistofnun Háskóla Íslands og verkfræði- og raunvísindadeild Háskóla Íslands (líffræðiskor), Geislavörnum ríkisins, Öryggiseftirliti ríkisins, Framleiðslueftirliti sjávarafurða og öllum heilbrigðisfulltrúum landsins.

Ennfremur leituðu nefndarmenn álit valinkunnra manna eftir því sem þeim þótti þörf á.

Í bréfi til ofangreindra aðila var sérstaklega bent á það að íslensk löggjöf um mengunarvarnir væri fátækleg og að á vori 1978 hafi verið lagt fram á Alþingi frumvarp til laga um umhverfisvernd og að í maí 1979 hafi verið lagt fram á Alþingi frumvarp til laga um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum. Fór nefndin sérstaklega fram á það, að umsagnaraðilar kynntu sér rækilega drögin með hliðsjón af þeim tveimur frumvörpum, sem hér eru nefnd að framan, þar sem hér gæfist tækifæri til að samræma þessi mál, að svo miklu leyti sem slíkt væri talið unnt, æskilegt og hagkvæmt. Voru nefndir aðilar sérstaklega beðnir um að hafa frumvörp þessi til hliðsjónar við lestur draganna.

Nefndin fór sérstaklega fram á það að viðkomandi aðilar fjölluðu um nafngift á frumvarpinu svo og um nafn á ríkisstofnun þeirri, sem lagt er til að sameini þá starfsemi, sem áður er vikið að. Ennfremur var beðið um sérstakt álit á verkefnaröðun í drögnum, sérstaklega með hliðsjón af því, hvort greina ætti mengunarvarnir að, eða hvort fella ætti ákvæði mengunarvarna undir inngangskafli frumvarpsins, þ. e. a. s. 1. kafla.

Óskaði nefndin eftir því að umsögnum yrði skilað eigi síðar en 1. ágúst 1979.

Flestallir ofangreindra aðila skiluðu umsögnum um drögin. Voru umsagnir þessar misjafnlega ítarlegar og lögðu margir allmikla vinnu í bær. Að mati nefndarinnar lögðu eftirtaldir aðilar töluverða vinnu í umsagnir sínar: Læknadeild Háskóla Íslands, Borgarstjórn Reykjavíkur, Eiturefnanefnd, B.H.M., Rannsóknaráð ríkisins, Manneldisráð Íslands, samgönguráðuneyti (Siglingamálastofnun) og Náttúruverndarráð. Auk þess skiluðu heilbrigðisfulltrúar í Reykjavík og Kópavogi mjög ítarlegum umsögnum, sem mest voru í formi munnlegra viðræðna við formann og ritara nefndarinnar.

Álit nefndra aðila voru að berast fram yfir síðastliðin áramót, þannig að störf nefndarinnar hafa dregist vegna þess. Taldi nefndin eðlilegt að biða eftir öllum þeim athugasemdum, sem hefðu einhverja þýðingu og var því tekin sú stefna að fara hægt fram að því. Frá mánaðamótum janúar/febrúar s.l. vann nefndin af fullum krafti úr þeim upplýsingum og athugasemdum, sem henni bárust frá ofangreindum aðilum og reyndi að samræma sjónarmið þeirra eins og unnt var. Hvað snertir nafngift á frumvarpinu og stofnun þeirri, sem lagt er til að sett verði á fót í frumvarpinu komu ekki fram margar ábendingar og hliðruðu umsegjendur sér yfirleitt hjá að fara inn á þá braut. Eigi að síður kom fram nokkur gagnrýni á heit-

unum, sem nefndin lagði til að notuð yrðu. Hins vegar voru þau orðin á skömmum tíma svo tóm meirihluta nefndarinnar, að talið var æskilegt að leita álits sérfróðra aðila á því og var farið fram á álit dr. Jakobs Benediktssonar, fyrrv. orðabókarritstjóra. Að fengnu áliti dr. Jakobs sá meirihluti nefndarinnar ekki ástæðu til þess að breyta um orð og vísar nánar um það til álits dr. Jakobs, sem fylgir með áliti nefndarinnar en það hefur verið gefið út í fjölriti.

Það er álit nefndarinnar að tilgangur með lagasetningu sem þessari hljóti að vera að tryggja öllum landsmönnum svo heilnæm lífsskilyrði á öllum sviðum þjóðlífsins, sem unnt er að veita hverju sinni. Í því skyni er leitast við að samræma kröfur um hollustuhætti um allt land og koma á viðhlítandi eftirliti með þeim, hollustueftirliti. Yfirumsjón með því starfi, matvælaeftirliti, mengunarvörnum og rannsóknnum þessu tengdum, hefur Hollustuvernd ríkisins. Daglegt eftirlit sé hins vegar í höndum hollustufulltrúa (áður heilbrigðisfulltrúa), sem starfa á vegum hollustunefnda sveitarfélaga í samræmi við skiptingu landsins í hollustueftirlitssvæði. Hollustueftirliti er ætlað að firra landsmenn svo sem verða má. hvers konar óhollustu, skaðlegum og óæskilegum utanaðkomandi áhrifum á heilsu þeirra og jafnframt að stuðla að, með almennri fræðslu og á annan hátt, bættu heilsusamlegu umhverfi og andrúmslofti úti og inni, hollum mat og drykk, aukinni þrifnaðarkennd almennings og bættri umgengni. Verksviðið er margþætt eins og upptalning í 2. og 3. gr. frumvarpsins ber með sér.

Gert er ráð fyrir að landinu verði skipt í hæfilega mörg og stór eftirlitssvæði, sbr. 23. gr. frumvarpsins, til þess að tryggja annars vegar markvisst eftirlit, sem nær til allra þátta þess á öllu eftirlitssvæðinu, og hins vegar nægilega stór (mannmörg) til þess að unnt verði að gera kröfur um æskilega menntun eftirlitsmanna, sbr. 24. gr. 4. tl. frumvarpsins.

Lögð eru til skýr ákvæði um valdsvið hollustueftirlits og þvingunarráðstafanir með það fyrir augum að ná fram nauðsynlegum umbótum, en samhliða því eru ákvæði um sérstaka úrskurðarnefnd til þess að tryggja sem best rétt þeirra, sem eftirlit er haft með.

Nefndin hélt alls 54 fundi og mun taka til starfa aftur þegar tekin hefur verið afstaða til þessa frumvarps á Alþingi, en þá mun nefndin fjalla um endurskoðun heilbrigðisreglugerðar, skv. frumvarpi þessu hollustuverndarreglugerðar, en fyrr telur nefndin óráðlegt að ráðast í það verkefni.

Nefndin skilaði endanlegu áliti sínu í lok maímánaðar s.l. í formi frumvarps til nýrra laga ásamt ítarlegri greinargerð og athugasemdum. Var brugðið á það ráð að gefa út álit nefndarinnar í fjölriti og fylgir eitt eintak með til hvers þingmanns auk þess sem hægt er að fá eintök í ráðuneytinu. Er álitnið gefið út sem rit heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins merkt nr. 1/1980 og er það tæpar 150 bls. á stærð og því miklu ítarlegra heldur en athugasemdir með frumvarpi þessu bera með sér. Er mönnum sérstaklega bent á að kynna sér ritið, sem hefur að geyma fróðleik um þessi mál, sem ekki er annarsstaðar að finna í samandregnu máli.

Að frumvarpinu eins og það kemur fyrir standa allir nefndarmenn að Hrafni V. Friðrikssyni undanskildum.

II. Helstu nýmæli frumvarpsins.

1. Í fyrstu grein frumvarpsins er lögð til sú stefnuyfirlýsing, að lögunum sé ætlað að skapa grundvöll til að tryggja öllum landsmönnum svo heilnæm lífsskilyrði, sem á hverjum tíma eru tök á að veita. Reynt er að marka stefnu, hvernig vinna eigi að þessu, t. d. með því að tryggja sem best eftirlit með öllu, er að hollustuháttámálum lýtur, ennfremur að veita fræðslu og upplýsingar um þessi mál fyrir almenning.

2. Gert er ráð fyrir að lögin nái yfir alla starfsemi og framkvæmd, sem haft getur eða hefur í för með sér mengun lofta, láða eða lagar, að svo miklu leyti, sem

slíkt er ekki falið öðrum aðilum, sem starfa skv. öðrum lögum, sérlögum eða alþjóðasamþykktum. Í dag gilda engin heildarlög um ytri mengun.

3. Reynt er að skilgreina hvað átt sé við með ytri mengun, en slíkt hefur ekki verið gert í lögum áður. Lögð er til sú skýring, að með ytri mengun sé átt við: Þegar örverur, efni og efnasambönd geta valdið óæskilegum eða skaðlegum áhrifum á heilsufar almennings, röskun lífríkis, lofts, láðs eða lagar. Jafnframt sem mengun taki til óþæginda, hverskonar hávaða, titrings, geislunar og varmaflæðis.

4. Í 2. gr. frumvarpsins er fjallað um, að sett skuli svonefnd hollustuverndarreglugerð um atriði, sem sérlög ná ekki yfir og að hún skuli gilda fyrir allt landið, landhelgi og lofthelgi. Hollustuverndarreglugerð kemur í stað heilbrigðisreglugerðar. Varðandi nafnbreytingu, svo og notkun orðsins „hollusta“ í lögum þessum, þar sem það er tekið í staðinn fyrir orðið „heilbrigði“ skal það sagt, að meiri hluta nefndarinnar féll fljótlega einkar vel við þetta orð og taldi það eiga mun betur við efni laganna en orðið „heilbrigði“, sem ekki væri réttnefni í lögum sem þessum, sbr. orðið heilbrigðisþjónusta, en um hana gilda sérstök lög. Þetta frumvarp fjallar framfarir um vernd gegn ytri áhrifum, sem valdið geta óhollustu, tjóni á heilsu manna, en ekki um heilbrigði einstaklinga og heilbrigðisþjónustu. Orðið „hollusta“ hefur að vísu tvennskona merkingu, þar sem það getur bæði táknað heilnæmi, svo og tryggð eða trúmennsku. Heiti frumvarpsins girðir fyrir misskilning og er lipurt í munni og er ólíklegt að almenningur tileinki sér ekki réttan skilning á heitinu. Að öðru leyti vísast til álits dr. Jakobs Benediktssonar, fyrrv. ritstjóra Orðabókarinnar, um orðin „hollusta“, „heilbrigði“ og samsettu orðin í þessu frumvarpi er byrja á „hollusta“.

Í hollustuverndarreglugerð er gert ráð fyrir, að sett verði almenn ákvæði um hina ýmsu þætti hollustuháttamála. Í þeirri upptalningu, sem fram kemur í frumvarpinu, er á margan hátt farið inn á nýjar brautir, sem of langt mál yrði að telja upp hér, en sem dæmi má nefna ýmis ákvæði um matvælaeftirlit, efna- og gerlafræðilegar rannsóknir vegna þess, meðferð og notkun matvæla og annarra neysluvara, sem eru spillt og skortir hollustu, starfsleyfi fyrir atvinnurekstur, sem ekki fellur að öllu leyti undir mengunarvarnareglugerð, viðmiðunarreglur og staðla um efna- og gerlainnihald matvæla, reglur um töku sýna og úrvinnslu þeirra.

5. Eitt helsta nýmæli frumvarpsins er að finna í 3. gr., en þar segir, að til þess að stuðla að framkvæmd mengunarvarna setji ráðherra mengunarvarnareglugerð, að höfðu samráði við önnur ráðuneyti, sem fara með einstaka málaflokka, sem snerta umhverfismál.

Gert er ráð fyrir að sami háttur verði hafður á um reglugerðarákvæði varðandi mengun sem um almenn hollustumál, þ. e. a. s. að sett verði sérstök mengunarvarnareglugerð, þar sem talin verði upp, eins og hægt er, atriði, er gæta þarf, sérstaklega varðandi atvinnurekstur, sem haft getur í för með sér mengun. Ekki er þó ætlast til að þessi löggjöf komi í stað náttúruverndarlöggjafar.

6. Varðandi hollustueftirlit sérstaklega er sett inn í löginn mjög afgerandi nýmæli, en það er, að ekkert sveitarfélag skuli vera án viðhlitandi hollustueftirlits og þjónustu hollustufulltrúa. Þetta er eitt stærsta vandamálið, er snertir almennt og samræmt hollustueftirlit á landinu öllu og er hér leitast við að kippa þessu í liðinn. Þetta tengist að öðru leyti störfum hollustufulltrúa og hollustueftirlitssvæðum, sbr. 12. og 15. tl. hér á eftir.

7. Lagt er til í frumvarpi þessu, að heimilt sé að sameina umdæmi hollustunefnda, eins og heimilt hefur verið skv. gildandi lögum, og gert er ráð fyrir því, að slíkur sameining verði í samræmi við skipan heilsugæsluumdæma og starfssvæða heilsugæslustöðva, sbr. lög nr. 58/1978 um heilbrigðisþjónustu. Í þeim lögum er m. a. gert ráð fyrir því, að hollustueftirlit, þ. e. a. s. heilbrigðiseftirlit, verði staðsett í heilsugæslustöðvum og er það vel, þar sem slíku verður við komið.

8. Sú breyting er lögð til, að hollustunefndir kjósi sér sjálfar formenn, í stað þess að sveitarstjórnir geri slíkt. Að öðru leyti er ekki lögð til nein breyting á kosn-

ingum hollustunefnda. Gert er ráð fyrir sama fyrirkomulagi og gilt hefur um heilbrigðisnefndir, þ. e. a. s. að þær verði kosnar af sveitarstjórnnum viðkomandi sveitarfélaga, að afloknum sveitarstjórnarkosningum.

9. Lagt er til að hollustunefndum verði sérstaklega falið að vinna að eftirfarandi verkefnum:

1. Bættri hollustuvernd í héraðinu.
2. Bættum mengunarvörnum í héraðinu.
3. Fræðslu um hollustumál.
4. Samvinnu við önnur yfirvöld og aðila, er vinna að þessum málum beint eða óbeint.

Hér er um stefnumarkandi atriði að ræða, sem öll eru mjög nauðsynleg og ítreka enn frekar verkefni hollustunefnda, en slíkt hefur ekki verið gert í lögum áður, nema hvað snertir beint eftirlit með framkvæmd laga, sem í gildi eru á hverjum tíma. Það er ekki síst 4. tl. þessarar upptalningar, sem horfir til bóta, þar sem mjög hefur skort á samvinnu hinna ýmsu yfirvalda, sem vinna að þessum málum bæði beint og óbeint og hefur slíkt kostað bæði fé og fyrirhöfn og það oft óþarfa.

10. Gert er ráð fyrir lögvörðum rétti hollustufulltrúa til þess að krefjast funda í hollustunefndum og svæðisnefndum með málfrelsi og tillögurétti, en skv. gildandi lögum hafa þeir engan slíkan rétt.

11. Ákvæði um hollustunefndir, verksvið þeirra og framkvæmdaleg atriði, eru miklu ítarlegri í þessu frumvarpi heldur en í gildandi lögum og er það gert til þess að afgreiðsla nefndanna verði vandaðri heldur en oft hingað til, auk þess sem tryggt sé að nefndirnar haldi fundi reglulega, þ. e. a. s. ekki sjaldnar en ársfjórðungslega.

12. Gert er ráð fyrir sérstökum svæðisnefndum, þar sem í eiga sæti formenn hollustunefnda á viðkomandi eftirlitssvæði, en um þær verður fjallað nánar í tl. 15 hér á eftir. Þær skyldur, sem lagðar eru á svæðisnefndirnar, auk skyldna um framkvæmdir, eru þær helstar að annast skýrslugerð varðandi ástand og horfur í hollustumálum.

13. Eitt veigamesta nýmæli þessa frumvarps eru ákvæðin um stofnun Hollustuverndar ríkisins. Þessari stofnun er ætlað að hafa yfirumsjón með hollustueftirliti, matvælaeftirliti, mengunarvörnum og rannsóknum þessu tengdum og á hún að sjá um framkvæmd þess, í samræmi við frumvarp þetta, reglugerðir og ákvæði annarra laga og reglna. Verkefni stofnunarinnar yrði m. a. að vinna að samræmingu hollustueftirlits í landinu og er ekki vanþörf á. Stofnuninni er ekki ætlað beint hollustueftirlit, nema í undantekningartilvikum, þar sem kosið er að halda í óbreytt fyrirkomulag og fela sveitarfélögunum slíkt áfram. Stofnuninni er sérstaklega ætlað að halda uppi fræðslu fyrir almennig um mál er varða hollustu, og að standa fyrir námskeiðum fyrir þá aðila, er að þessum málum vinna. Ennfremur að standa fyrir menntun og fræðslu fyrir hollustufulltrúa. Stofnunin á að vera hollustunefndum og hollustufulltrúum til trausts og halds og veita þeim alla þá þjónustu, sem tiltæk er. Einnig er henni falið að annast upplýsingar og tilkynningar til fjölmiðla, þannig að slíkt komi frá einum og sama aðila. Gert er ráð fyrir því, að við stofnunina starfi sérstök stjórn sem ráðherra skipar, en ýmsir aðrir aðilar tilnefni einnig í, og að stjórnin fari með yfirstjórn málefna stofnunarinnar, undir yfirstjórn ráðherra.

Stofnuninni er skipt í þrjár deildir, þ. e. a. s. deild, sem annast hollustueftirlit, deild, er annast rannsóknir og deild, er annast mengunarvarnir. Gert er ráð fyrir forstöðumanni yfir hverri deild, þ. e. a. s. þremur forstöðumönnum, auk þess sem gert er ráð fyrir framkvæmdastjóra. Hér er lagt til, að starfsemi Matvælarannsókna ríkisins, Heilbrigðiseftirlits ríkisins og Geislavarna ríkisins sé sameinuð í einni stofnun og undir einni stjórn. Er slíkt fyrirkomulag tvímælalaust til bóta og má með því koma í veg fyrir óeðlilega skörun og óeðlilegan tvíverknað, auk þess sem slíkt ætti að hafa í för með sér sparnað, sé rétt á málum haldið. Ennfremur gerir frumvarpið ráð fyrir því að Eiturefnaneftir, Áfengisvarnaráði og Manneldisráði verði

sköpuð aðstaða innan stofnunarinnar, og að þar verði um mjög náið samstarf að ræða. Eins og sakir standa er óráðlegt að leggja til, að þessir aðilar verði felldir undir verksvið stofnunarinnar, en á næstu 5 árum gæti slíkt verið raunhæft, verði sérstaklega unnið að því.

Gert er ráð fyrir því, að stofnunin hafi nána samvinnu við Náttúruverndarráð, Vinnueftirlit og Siglingamálastofnun um öll mál, er varða mengunarvarnir við atvinnurekstur o. s. frv.

14. Í gildandi lögum um hollustuhætti og heilbrigðiseftirlit er gert ráð fyrir því, að sveitarfélög geti sett sér heilbrigðissamþykktir um einstaka þætti, þar sem gerðar eru ríkari kröfur en heilbrigðisreglugerð frá 1972 gerir. Að öðru leyti fylgja engar skilgreiningar, þannig að ákvæði þessi eru harla haldlítil. Í frumvarpinu er því lagt til, að sérstakur kafli fjalli um samþykktir sveitarfélaga, þar sem tryggt verði að þeim sveitarfélögum, sem kjósa að setja sér sérstakar samþykktir, verði tryggt að ákvæði þeirra verði virt frekar en gerist í dag. Þannig er m. a. lagt til, að heimilt sé að setja í slíkar samþykktir ákvæði um tiltekin atriði, svo sem gjaldtöku vegna leyfa, leigu eða veittrar þjónustu og ákvæði um sérstakar ábyrgðartryggingar. Samþykktir sem þessar hafa oft á tíðum notið lítillar virðingar og hafa jafnvel verið þverbrotnar og nægir þar sem dæmi að nefna samþykktir um hundahald viðsvegar um landið. Gert er ráð fyrir því, að sé leyfi, leiga eða þjónusta tengd notkun fasteignar, séu gjöld tryggð með lögveðsrétti í viðkomandi fasteign.

15. Samkvæmt 23. gr. frumvarpsins er landinu skipt niður í ákveðin hollustueftirlitssvæði. Þannig er gerður greinarmunur á hollustueftirlitssvæðum og starfssvæðum heilbrigðisnefnda, sem eru sveitarfélögin sjálf. Skv. frumvarpinu eru hollustueftirlitssvæðin 11, þ. e. a. s. þrem fleiri en læknishéruðin, skv. lögnum nr. 57/1978 um heilbrigðisþjónustu, en þau taka mið af kjördæmaskipaninni, sem og lög um grunnskóla varðandi fræðsluhéruð og lög um aðstoð við þroskahefta, hvað snertir þjónustusvæðaskiptingu. Með því að koma á ákveðinni eftirlitssvæðaskiptingu, eins og hér er gert ráð fyrir, verður unnt að koma til leiðar einu af grundvallaratriðum þessa frumvarps, sem er, að ekkert sveitarfélag skuli vera án þjónustu hollustufulltrúa.

Það, að svæðin eru 11, en ekki 8 eins og í þeim lögum, sem vitnað er í hér að framan, byggist á landfræðilegum ástæðum, svo og þeirri veltu, sem skapast hefur á þessu sviði á undanförunum árum. Sem dæmi má nefna, að Seltiarnarneskaupstað er þjónað frá Reykjavík, þannig að eðlilegast er að þessi tvö sveitarfélög haldi því starfi áfram. Hvað snertir Suðurnesjasvæði, þá er þessi skipan fyrir hendi þegar í dag og það sama má einnig segja um Hafnarfjarðarsvæði, allavega varðandi Hafnarfjarðarkaupstað og Garðakaupstað. Gert er ráð fyrir, að á hverju hollustueftirlitssvæði starfi svonefnd svæðisnefnd, sem skal skipuð formönnum hollustunefnda á svæðinu. Þessum svæðisnefndum er falið að skipuleggja og samræma hollustueftirlit á svæðinu, og ákveða aðsetur hollustufulltrúa og annast ráðningu þeirra. Svæðisnefndunum er ætlað að skipuleggja hollustueftirlit innan svæðisins í samvinnu við hlutaðeigandi hollustunefndir og sveitarstjórnir og hafa um slíkt samráð við Hollustuvernd ríkisins. Svæðisnefnd yrði ekki framkvæmdanefnd í þeim skilningi, heldur kæmi hún saman, eins og frumvarpið gerir ráð fyrir, eigi sjaldnar en tvisvar á ári til þess að sinna sínu hlutverki. Eitt af hlutverkum svæðisnefnda er ennfremur að annast árlega skýrslugjöf um ástand og horfur í hollustuháttamálum á viðkomandi svæðum.

Gert er ráð fyrir því, að ráðherra sé heimilt með reglugerð að breyta skiptingu hollustueftirlitssvæða, að fengnum tillögum Hollustuverndar ríkisins og að ósk viðkomandi sveitarfélaga, en slíkt kann að reynast æskilegt að fenginni reynslu. Við slíkar breytingar skal þess og gætt, að eingöngu eiga 10 000 íbúar að koma á einn og sama hollustufulltrúa og ennfremur ber að taka tillit til umfangs og nauðsynjar hollustueftirlits, stærðar svæða og samgangna.

16. Í 26. gr. er að finna nýmæli, hvað snertir hollustufulltrúana sjálfa. Þar er, eins og áður, gert ráð fyrir sérmenntuðum aðilum á sviði hollustueftirlits, en því er hætt við, að ráðherra skuli, að fengnum tillögum Hollustuverndar ríkisins, setja reglugerð um sérmenntun, réttindi og skyldur hollustufulltrúa, en slíku er ekki til að dreifa í dag skv. gildandi lögum.

17. Í 6. kafla frumvarpsins er fjallað um valdsvið og þvingunarúrræði. Skv. gildandi lögum hafa heilbrigðisnefndir mjög mikið vald til afskipta af öllu, er snertir hollustuhætti, sbr. 3. gr. gildandi laga. Þar eru hins vegar engin ákvæði um það, hvernig beita skuli þessu mikla valdi og er hér með reynt að gera bragarbót þar á, með því að kveða á um það, hvernig hollustunefnd skuli starfa, þurfi hún að knýja á um framkvæmd ráðstafana, er varða hollustuháttamál. Lagt er til, að í fyrsta lagi verði veitt áminning, í öðru lagi veitt áminning og tilhlýðilegur frestur til úrbóta, þar sem slíkt á við, og í þriðja lagi verði stöðvuð viðkomandi starfsemi eða notkun að öllu leyti eða að hluta til, með aðstoð lögreglu ef með þarf. Þó er ekki gert ráð fyrir að stöðvun verði beitt, nema um alvarleg tilvik eða ítrekun sé að ræða, eða ef aðilar sinna ekki úrbótum innan tiltekins frests. Hollustufulltrúum er fenginn sami réttur og hollustunefndum, nema varðandi stöðvun, en þá þarf hollustunefnd að staðfesta slíkt.

18. Lagt er til að hollustunefndir noti sérstök innsigli, sem auðkenni þær, þar sem innsigliun er beitt.

19. Lagt er til, að sá kostnaður við vinnu, sem hollustunefnd lætur framkvæma, þar sem aðili vanrækir að vinna verk, sem hollustunefnd hefur fyrirskipað í samræmi við gildandi lög, sé tryggður með lögveðsrétti í viðkomandi húsi, lóð eða farartæki í tvö ár eftir að greiðslu er krafist, sé um að ræða vanhvirðu, óþrif eða heilsuspillandi aðstæður í húsi, á lóð eða í farartæki. Hér er um nýmæli að ræða sem mun létta störf hollustunefnda verulega, ef að lögum verður og hlýtur þetta að teljast eðlilegt ákvæði, þar sem sveitarstjórn hefur áður greitt viðkomandi verk.

20. Meðal nýmæla er ákvæði 27. gr. 9. tl., en þar er hollustunefndum sérstaklega heimilað að gefa fyrirmæli um meðferð og notkun matvæla og annarra vara, þar sem settum reglum hefur ekki verið framfylgt. Nefndirnar geta eftir atvikum lagt hald á slíkar vörur og fyrirskipað förgun þeirra, teljist slíkt nauðsynlegt. Slíkt ákvæði hafa ekki verið í lögum áður, þótt heilbrigðisnefndir hafi þurft að starfa á þennan hátt og hefur slíkt sætt gagnrýni í einstökum tilvikum.

21. Hvað snertir valdsvið Hollustuverndar ríkisins er gert ráð fyrir, að það verði næsta óbreytt miðað við vald Heilbrigðiseftirlits ríkisins skv. gildandi lögum. Að visu er gert ráð fyrir nokkrum leiðréttingum, svo sem lengri málskotsfresti. Ráðherra er einnig heimilað að rýmka málskotsfrest telji hann ástæðu til. Um sýnatöku eru sérákvæði varðandi Hollustuvernd ríkisins, þ. e. a. s. gert er ráð fyrir því, að stofnunin taki sýni þar sem starfræksla og notkun fara fram í samráði við hollustunefndir. Er þetta gert til þess að koma í veg fyrir, að margir aðilar séu að taka sýni, án þess að vita hver af öðrum.

22. Gert er ráð fyrir því að vísa megi til Hollustuverndar ríkisins ágreiningi um framkvæmd laganna, hollustuverndarreglugerðar, mengunarvarnareglugerðar, hollustusamþykktá sveitarfélaga og ákvarðana hollustuyfirvalda, annarra en taldar eru upp í 29. gr. tl. 1 og 2 og 31. gr., en í þeim greinum er sérstaklega fjallað um ráðstafanir vegna almenningsheilla, eða vegna alvarlegrar hættu, eða vegna deilna milli yfirvalda og stofnana. Ennfremur er gert ráð fyrir því að vísa megi úrskurði stjórnar Hollustuverndar ríkisins til sérstakrar úrskurðarnefndar, sem starfar skv. lögnum. Úrskurðar nefndin í öllum málum, nema skv. 29. gr. 1. og 2. tl. og skv. 31. gr., en þar hefur ráðherra fullnaðarúrskurðarvald. Ákvæðin um úrskurðarnefnd þessa eru nýmæli og kemur nefndin á margan hátt í stað ráðherra, og mun því létta af honum óvinsælum ákvarðanatökum. Þrátt fyrir ákvæðin um úrskurðarnefnd er ekki ætlast til, að þessi mál séu tekin undan almennum dómstólum, heldur er verið

að reyna að skipa þessum málum þannig, að menn eigi sem greiðastan aðgang að úrskurði hæfra aðila á þessu sviði, en mjög hefur þótt á skorta um slíkt, sérstaklega ef tekið er tillit til hins mikla valds, sem heilbrigðisnefndir hafa, m. a. til að fyrirskipa allskonar ráðstafanir, sem haft geta í för með sér töluverða röskun á stöðu og högun manna. Gert er ráð fyrir því, að í úrskurðarnefndinni sitji 3 aðilar, og að nefndinni sé heimilt að kveðja til tvo sérfróða ráðgefendur, telji hún þörf við úrlausn einstakra mála.

Athugasemdir við einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Hér er um að ræða nokkurskonar stefnuyfirlýsingu, þar sem lagt er til, að lög- unum sé ætlað að skapa grundvöll til að tryggja öllum landsmönnum svo heilnæm lífsskilyrði, sem á hverjum tíma eru tök á að veita. Í sjálfu sér þarf slík stefnu- lýsing ekki frekari skýringar við, en markmið laga sem þessara hlýtur að vera að vernda íbúa landsins gegn ytri áhrifum, sem valdið geta tjóni á heilsu manna. Með lögum nr. 56/1973 um heilbrigðisþjónustu, sbr. nú lög nr. 57/1978 með sama heiti, var lögð fram sú stefnuyfirlýsing í 1. gr. þeirra, að allir landsmenn skuli eiga kost á fullkomnustu heilbrigðisþjónustu, sem á hverjum tíma eru tök á að veita til verndar andlegri, líkamlegri og félagslegri heilbrigði. Með stefnuyfirlýsingu þeirri, sem fram kemur í frumvarpi þessu, má segja að fyrir hendi séu stefnuyfirlýsingar, hvað varðar alla þá þætti, er snerta heilbrigði einstaklinganna, heilbrigðisþjónustuna og vernd gegn ytri áhrifum, sem valdið geta tjóni á heilsu manna. Lagt er til, að með markvissum aðgerðum skuli unnið að því síðarnefnda á þann hátt að gera eftirlitið sem virkast með umhverfi, bæði utan húss og innan, svo og öllum þeim þáttum, sem snerta hollustuhætti, svo sem vistarverum, heilnæmi matvæla og ennfremur með því að vernda þau lífsskilyrði, sem felast í ómengudu vatni, hreinu lofti, úti og inni. Frumvarpið leggur ennfremur áherslu á skyldur vissra opinberra aðila til að veita alhliða fræðslu og upplýsingar um þessi mál fyrir almenning.

Gert er ráð fyrir því, að lögin nái yfir alla starfsemi og framkvæmd, sem haft getur í för með sér mengun lofts, láðs og lagar, að svo miklu leyti, sem það er ekki falið öðrum með sérlægum eða alþjóðasambýkktum. Eins og oft hefur komið fram er íslensk mengunarvarnalöggjöf mjög fáskrúðug og fá fyrirmæli á þeim vettvangi, nema í sérlægum um einstaka þætti eða stofnanir. Hér er lagt til að bót verði ráðin á þessu, þannig að lög um hollustuhætti og hollustuvernd nái yfir mengunarvarnir, að svo miklu leyti sem sérlæg og alþjóðasambýkktir taka ekki til. Ákvæði í sérlægum á þessum vettvangi er m. a. að finna í lögum nr. 51/1970 um Siglingamálastofnun ríkisins, en þar er Siglingamálastofnun ríkisins m. a. falið að annast mengunarvarnir á sjó í samræmi við alþjóðasamning frá 1966 um losun úrgangs í sjó. Samkvæmt frumvarpinu er átt við með mengun, þegar örverur, efni og efnasambönd geta valdið óæskilegum og skaðlegum áhrifum á heilsufar almennings, röskun lífríkis eða óhreinkun lofts, láðs eða lagar. Þannig tekur mengun eingöngu yfir slík óæski- leg og skaðleg áhrif á heilsu almennings, röskun lífríkis eða óhreinkun lofts, láðs eða lagar, sé um að ræða slíkt frá örverum, efnum og efnasamböndum. Náttúru- verndarlöggjöfin frá 1970 stendur því alfarið óhögguð, því ekki er ætlast til að jarðrásk af mannavöldum, svo dæmi sé tekið, falli undir þetta frumvarp. Lög þessi ásamt náttúruverndarlöggjöfinni ættu því í sameiningu að girða fyrir flesta leka á þessu sviði, annaðhvort sér eða saman. Mengun tekur, auk þess sem greint er hér að ofan, til óþæginda, ólyktar, hverskonar hávaða og titrings, geislunar og varma- flæðis. Hér er nánast um varnagla að ræða, ef svo gæti farið að deilur yrðu um, hvort mengun stafaði af þeim þrem atriðum, sem talin eru hér að framan eða ekki. Þannig hefur oft komið til þess, svo dæmi sé tekið, að óþefur frá fiskimjölsverk- smíðjum hefur ekki verið talinn þess eðlis, að hann geti flokkast undir það að vera skaðlegur. Deilur geta ennfremur risið um mörk hávaða og titrings og eins geislunar og varmaflæðis, og er hér með reynt að koma í veg fyrir að hártoganir eigi sér stað.

Um 2. gr.

Þessi grein er að verulegu leyti óbreytt frá 10. gr. núgildandi laga, hvað snertir upptalningar í liðum. Gert er ráð fyrir því, að sett verði hollustuverndarreglugerð fyrir allt landið, landhelgi og lofthelgi, þar sem í skulu vera ákvæði um tiltekin atriði, sem talin eru upp í frumvarpinu. Á þennan hátt skal stuðla sem best að framkvæmd laganna og er gert ráð fyrir því, að undir reglugerðina geti fallið öll þau atriði, sem sérlög ná ekki yfir. Þannig er ekki ætlast til þess, að reglugerð þessi taki yfir eða ógildi reglur sérlaga eða reglugerða, sem settar eru samkvæmt þeim, heldur að lögin taki til almennra hluta, þannig að í raun verði enginn þáttur þessara mála útundan.

Hér geta komið til margskonar sérlög, og má þar sem dæmi nefna lög nr. 46/1980 um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum, en þar eru Vinnueftirlit ríkisins falin ákveðin verkefni, sem vissulega kunna að skarast við starfsemi heilbrigðisnefnda og Heilbrigðiseftirlits ríkisins, sbr. lög nr. 12/1969, ef eingöngu er litið á lagabókstafinn. Ennfremur má benda á að þótt frumvarp þetta, jafnt sem gildandi lög geri ráð fyrir því, að áðurnefnd reglugerð gildi fyrir allt landið, landhelgi og lofthelgi, þá er reyndin sú, að ákveðið svæði landsins er undanskilið ákvæðum reglugerðarinnar, þ. e. a. s. varnarsvæðið á Miðnesheiði. Íslensk heilbrigðisyfirvöld fara hvorki með yfirstjórn heilbrigðis- né hollustuháttamála á þessu svæði og skiptir ekki máli, hvort um er að ræða íslenska eða erlenda starfsemi. Yfirstjórnin er í höndum utanríkisráðuneytisins, skv. lögum um Stjórnarráð Íslands nr. 73/1969 og reglugerð um Stjórnarráðið nr. 96/1969. Mörgum finnst þessi skipan ankannaleg, sérstaklega þegar þess er gætt, að allt millilandflug fer fram frá Keflavíkurflugvelli, en lögum skv. hefur heilbrigðismálaráðuneytið enga lögsögu né neinn afskiptarétt í sambandi við þau mál. Hinu er ekki að neita, að heilbrigðisfulltrúi Suðurnesja hefur haft greiðan aðgang að varnarsvæðinu, að vísu að höfðu samráði við utanríkisráðuneytið. Varnarliðið hefur ennfremur, í auknum mæli, reynt að framfylgja þeim íslenskum reglum, sem settar hafa verið á þessum vettvangi.

Þótt upptalning þessarar greinar sé í meginráttum svipuð og upptalning gildandi laga, er þó á margan hátt farið inn á nýjar brautir, sérstaklega hvað snertir matvæli og reglur um töku sýna og úrvinnslu þeirra.

Í lok greinarinnar er sett heimild til að veita undanþágur frá hollustuverndarreglugerð. Hér er um að ræða samskonar ákvæði og í gildandi lögum. Í greinargerð, sem fylgdi með frumvarpi til laga um hollustuhætti og heilbrigðiseftirlit nr. 12/1969, en frumvarp það var samið af nefnd undir forystu Benedikts Tómassonar, fyrrv. skóla-yfirlæknis, segir m. a. í athugasemd við 10. gr.: „Hugsar nefndin sér að fá undanþáguheimild notaða þannig, að heilbrigðisnefndum verði heimilað að veita undanþágur er um minniháttar atriði er að ræða, þó aldrei gegn mótmælum héraðslæknis, en tilkynna skuli þær Heilbrigðiseftirliti ríkisins ákvörðunina. Um allar meiriháttar undanþágur þurfi hins vegar að leita samþykkis Heilbrigðiseftirlits ríkisins eða landlæknis, sem geti, hvenær sem ástæða þykir til lagt undanþáguheimild fyrir ráðherra“. Í 211. gr. heilbrigðisreglugerðar nr. 45/1972 er að finna undanþáguheimildir, sem byggja á ákvæðum 10. gr. nefndra laga um undanþágur. Þar er hins vegar gert ráð fyrir því, að heilbrigðisnefndum sé heimilt að víkja frá ákvæðum heilbrigðisreglugerðar, ef viðkomandi sveitarstjórn fellst á slíkt, en leitað skal umsagnar Heilbrigðiseftirlits ríkisins. Fer ekki milli mála að ákvæði heilbrigðisreglugerðar eiga hér ekki stoð í athugasemdum við 10. gr. gildandi laga, en nota verður þær sem lögskýringaratriði hér, þar sem lögin sjálf kveða ekkert á um þetta. Hvað snertir undanþágur, þá hlýtur að vera á allan hátt eðlilegast, að viðkomandi héraðs-yfirvöld hafi sem mest með slíkt að gera, þannig að hollustunefndum sé heimilt að víkja frá ákvæðum hollustuverndarreglugerðar, að fengnu samþykki sveitarstjórna þegar um minni háttar mál er að ræða, og að höfðu samráði við Hollustuvernd ríkisins sé um meiri háttar mála að ræða, og jafnframt að Hollustuvernd ríkis-

ins geti gripið í taumana með sitt bráðabirgða stöðvunarvald, telji hún of langt gengið eða hættu steðja að, en slíkur afskiptaréttur er tryggður stofnuninni í frumvarpi þessu.

Um 3. gr.

Hér er lagt til, að ráðherra setji mengunarvarnareglugerð, að höfðu samráði við önnur ráðuneyti, sem fara með einstaka málaflökka, er snerta umhverfismál, til að stuðla að framkvæmd mengunarvarna. Gert er ráð fyrir því, að svipað form verði haft á þessari reglugerð og hollustuverndarreglugerð, þ. e. a. s. almenn ákvæði skulu vera um þá þætti, sem æskilegir eru taldir. Í Stjórnarráði Íslands fara mörg ráðuneyti með mengunarmálefni. Þannig fer menntamálaráðuneyti með allt, sem lýtur að náttúruvernd og friðun dýra, landbúnaðarráðuneytið fer með lax- og silungsveiði í ám og vötnum og auk þess aðra málaflökka, sem snerta landbúnað, ennfremur yfirstjórn skv. vatnalögum frá 1923. Sjávarútvegsráðuneytið fer með ýmsa málaflökka, sem tengjast sjávarútvegi. Heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið fer með mengunarmálefni verksmiðja og veitir starfsleyfi í samræmi við reglugerð nr. 164/1972. Samgönguráðuneytið fer með málefni Siglingamálastofnunar ríkisins. Dómsmálaráðuneytið fer með öryggiseftirlit ríkisins. Auk þess fer utanríkisráðuneytið með öll mengunarmál á varnarsvæðinu á Miðnesheiði. Það yrðu fyrst og fremst þessi ráðuneyti, sem leita þyrfti til við setningu slíkrar reglugerðar.

Margar spurningar kunna að vakna þess efnis, hvað ætlað sé að tryggja með lögum um mengunarvarnir. Í stuttu máli má segja, að mengunarvarnir eigi að ganga út á það að tryggja íbúum landsins þau gæði lofts, láðs og lagar yfirleitt, sem gefa möguleika til sem besta lífsskilyrða og að þá sé ekki eingöngu tekið tillit til núlifandi kynslóða heldur og komandi. Hugtakið umhverfisvernd í víðasta skilningi er talið ná yfir alla þætti hinnar lífrænu keðju og er þá ekki einblínt á manninn. Þannig hlýtur hlutverk mengunarvarnalöggjafar fyrst og fremst að vera að skipa fyrir um það með réttarreglum, hvernig taka beri tillit til eiginleika þess umhverfis, þar sem líf hrærist. Mengunarvandamál ber því fyrst og fremst að leysa á tæknilegan hátt, en því verður ekki neitað, að efnahagslegi þátturinn skipar hér einnig töluverðan sess, þ. e. a. s. spurningin er sú, hversu mikið megi megna með hliðsjón af efnahagslegum sjónarmiðum. Hvað snertir stjórnun þessara mála, þá verða að vera skýr ákvæði um öryggi þjóðfélagsþegnanna og ennfremur verður að undirstrika sérstaklega, að hve miklu leyti æðstu valdhafar þjóðfélagsins eigi að geta skipað fyrir um þessi mál, þ. e. a. s. tekið svokallaðar „pólítískar“ ákvarðanir.

Í málaflökkum sem þessum verður ekki komist hjá því að kveða á um pólítíska afstöðu á einhvern hátt. Frumvarpið sem slíkt gerir ráð fyrir, að valdið sé fyrst og fremst í sveitarfélögum, en hins vegar að ráðherra setji reglugerð um mengunarvarnir. Því er ekki að neita, hvað snertir mengunarvarnir sérstaklega, að oft er um svo flókin mál að ræða, að yfirvöld héraðanna hafa enga möguleika á því að skipa fyrir um meðferð mála af kunnáttusemi. Þannig er viðbúið að vald ráðherra sem slíkt og stofnana á hans vegum, þ. e. a. s. ríkisstofnana, verði meira hvað snertir mengunarvarnir heldur en málefni samkv. hollustuverndarreglugerð og er það í fullu samræmi við það, sem þekkist í dag, bæði hér á landi og í næstu nágrannalöndum. Hér skal ennfremur bent á ákvæði 31. gr. frumvarpsins, þar sem ráðherra er fengið í hendurnar fullnaðarúrskurðarvald til þess að kveða á um það, hvernig eftirliti skuli hagað, skarist lög og takist ekki að samræma fyrir mæli. Er þetta í samræmi við 14. gr. gildandi laga og hefur þetta ekki sætt gagnrýni og reyndar lítið á það reynt þau 10 ár, sem lögin hafa verið í gildi.

Um 4. gr.

Hér er kveðið á um það, að heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið fari með yfirstjórn mála skv. lögum þessum, en slíkt hlýtur að teljast eðlilegt á allan hátt, miðað við skiptingu starfa á milli ráðuneyta skv. gildandi lögum og reglum þar um. Þetta ákvæði tekur af allan vafa um yfirstjórn.

Um 5. gr.

Hér er kveðið á um það, að sveitarfélögin skuli annast og standa undir kostnaði við hollustueftirlit í héruðum, að svo miklu leyti sem ekki gilda hér um sérstök lög. Þetta er í samræmi við gildandi lög, sbr. 1. gr. laga nr. 12/1969, að öðru leyti en því, að skýr ákvæði eru í frumvarpinu um það, að sveitarfélögin skuli enn fremur standa undir kostnaði við hollustueftirlit í héruðunum. Slíkt hefur þó ekki verið neitt vafamál til þessa dags, en hér með er lagt til að það verði lögfest.

Enn fremur eru sett hér skýr ákvæði um það, að ekkert sveitarfélag skuli vera án viðhlitandi hollustueftirlits og þjónustu hollustufulltrúa, en sannast sagna hefur víða verið pottur brotinn í þeim efnum, enda gera gildandi lög ekki ráð fyrir því, að öll sveitarfélög þurfi á þjónustu hollustufulltrúa að halda, en það hlýtur að vera afgerandi atriði við allt hollustueftirlit, þ. e. a. s. að sérmenntaður aðili hafi reglubundið eftirlit í öllum sveitarfélögum landsins. Á það skal bent, að þau héruð, sem ekki hafa notið þjónustu hollustufulltrúa til þessa, standa mörg undir aðalmatvælaframléiðslu fyrir innanlandsmarkað, svo sem mjólkur- og kjötframléiðslu. Eina hollustueftirlitið, sem slík sveitarfélög hafa fengið, er raunverulega í höndum dýralækna, þ. e. a. s. fjósaskoðanir.

Um 6. gr.

Þessi grein er efnislega mjög svipuð 2. gr. gildandi laga. Lagt er til að í hverju sveitarfélagi starfi hollustunefnd og að hún skuli kosin á sama hátt og áður. Gert er hins vegar ráð fyrir því, að stefnt skuli að sameiningu umdæma hollustunefnda, eftir því sem fært er, í samræmi við skipan heilsugæsluumdæma eða starfssvæða heilsugæslustöðva, sbr. lög nr. 57/1978. Samkv. gildandi lögum má ráðherra veita sveitarfélögum heimild til þess að sameina umdæmi heilbrigðisnefnda, þannig að það nái yfir tvö eða fleiri sveitarfélög. Í frumvarpinu er beinlínis reynt að stefna að því, að sveitarfélög verði sameinuð í einni hollustunefnd, þ. e. a. s. tvö eða fleiri sveitarfélög, og er þá ekki úr vegi að miða þá sameiningu við skipan heilsugæsluumdæma eða starfssvæða heilsugæslustöðva, skv. lögum nr. 57/1978, en í 19. gr. þeirra er ráðherra m. a. heimilað að ákveða, að heilbrigðiseftirlit hafi aðstöðu á heilsugæslustöð. Í dag eru sveitarfélög í landinu 224 og eru mörg þeirra með örfáa íbúa og skal sem dæmi nefna, að 16 hreppar eru með minna en 50 íbúa og 47 eru með minna en 100 íbúa. Er því nauðsynlegt að koma á sem mestri sameiningu slíkra hreppa. Frumvarpið gerir ráð fyrir því, að þar sem umdæmi hollustunefnda hafa verið sameinuð, skuli sveitarfélögin gera með sér samning um stofnun einnar hollustunefndar, þar sem m. a. skuli kveðið á um tölu nefndarmanna og kosningu þeirra, svo og skiptingu kostnaðar af störfum nefndarinnar. Forsenda slíkrar sameiningar hlýtur vitanlega að vera algjört samkomulag um skiptingu kostnaðar af störfum nefndarinnar.

Frumvarpið gerir ráð fyrir því, að hollustunefnd kjósi sér formann, varaformann og ritara sjálf, en skv. gildandi lögum kýs sveitarstjórn formann.

Miklar umræður urðu um það í nefndinni, hvornig skipa ætti í hollustunefndir og hversu stór svæði þær ættu að taka yfir. Niðurstaða þessara umræðna varð sú, að gildandi fyrirkomulag hefði ekki sýnt neina þá galla, sem réttlættu aðra skipan eingöngu breytinganna vegna. Ef hins vegar tækist að sameina heilbrigðisnefndir í ríkari mæli en gert hefur verið, væri það til mikilla bóta.

Um 7. gr.

Fyrsta mgr. er efnislega óbreytt frá 1. mgr. 3. gr. gildandi laga og hefur reyndar verið svo frá því lög nr. 35/1940 um heilbrigðisnefndir og heilbrigðissamþykktir öðluðust gildi, en þau voru undanfari laga nr. 12/1969.

Hér er hins vegar gert ráð fyrir því, að hollustunefndir skuli sérstaklega vinna að tilteknum málum í héruðum, svo sem bættri hollustuvernd, bættum mengunarsvörnum, fræðslu um hollustumál og samvinnu við önnur yfirvöld og aðila, er vinna

að þessum málum beint eða óbeint. Á þennan hátt er leitast við að beina störfum hollustunefnda og starfsmanna þeirra inn á fyrirbyggjandi brautir í rikari mæli en gert er í dag, þannig að störf þeirra séu ekki eingöngu í því fólgin að gripa til aðgerða, heldur og að beita sér fyrir því að til slíkra aðgerða þurfi ekki að koma. Sérstaklega er vert að geta þess, að samvinna hinna einstöku yfirvalda hefur verið allt of lítil og er í greininni gert ráð fyrir því, að hollustunefndir hafi frumkvæði að slíkri samvinnu.

Um 8. gr.

Greinin er efnislega mjög svipuð 4. gr. gildandi laga, nema lagt er til að fleiri aðilar en sveitarstjórnir, þ. e. a. s. að bygginganefndir og önnur yfirvöld héraðanna skuli einnig leita álit hollustunefndar um hvers konar ráðstafanir og framkvæmdir, sem lög þessi, hollustuverndarreglugerð, mengunarvarnareglugerð og samþykktir sveitarfélags skv. lögnum taka til. Er hér um svo sjálfsagt mál að ræða, að það þarfnast ekki frekari skýringar og tengist það óbeint því, sem sagt er um samvinnu við önnur yfirvöld hér í athugasemdum við 7. gr.

Um 9. gr.

Þessi grein fjallar um afskipti héraðslækna, heilsugæslulækna, hollustufulltrúa og héraðsdýralækna af störfum hollustunefnda. Hér eru ekki lagðar til róttækar breytingar á gildandi lögum, nema hvað snertir hollustufulltrúana. Með hliðsjón af breytingum á lögum um læknishéruð og störf héraðslækna þarf þó að gera vissar breytingar. Skv. gildandi lögum um heilbrigðisþjónustu nr. 57/1978 eru héraðslæknar í landinu í dag eingöngu 8, þ. e. a. s. 1 í hverju læknishéraði, en læknishéruðin eru jafnmörg og kjördæmin og fylgja þeim. Áður voru héraðslæknar 55 skv. lækna-skipunarlögum frá 1965. Í stað hinna 55 héraðslækna eru nú komnir, auk hinna 8 héraðslækna, heilsugæslulæknar og eru þeir ásamt héraðslæknum yfir 70 að tölu við störf víðsvegar á landinu. Þar sem greinilegt er, að héraðslæknar geta ekki sinnt þeim skyldum, sem þeir gerðu áður, vegna þess hversu fáir þeir eru í dag, er gert ráð fyrir því, að héraðslæknar og/eða heilsugæslulæknar skuli vera faglegir ráðunautar hollustunefnda og reyndar svæðisnefnda líka, og að þar skuli þeir hafa málfrelsi og tillögurétt. Ennfremur er gert ráð fyrir því, að þeir geti krafist þess, að fundir verði haldnir þegar þeim þykir þörf, og að þar verði tekin fyrir tiltekin mál. Hér er í sjálfu sér ekki um breytingar að ræða. Frumvarpið gerir hins vegar ráð fyrir því, að héraðslæknar, hver í sínu læknishéraði, segi fyrir um og skipuleggi þjónustu heilsugæslulækna við hollustunefndir, með hliðsjón af umdæmum heilsugæslustöðva, að svo miklu leyti sem héraðslæknar geta ekki sinnt þessu sjálfir. Ákvæði svipaðs eðlis eru reyndar komin inn í erindisbréf fyrir héraðslækna nr. 118/1980, en í 4. gr. 2. mgr. þess erindisbréfs segir, að héraðslæknir skipuleggi samvinnu heilsugæslulækna við heilbrigðisnefndir. Var ákvæðið sett inn af brýnni nauðsyn, til þess að koma í veg fyrir vandræði, sem hugsanlega kynnu að skapast vegna þess, að lög um heilbrigðisþjónustu og lög um hollustuhætti og heilbrigðiseftirlit væru ekki lengur samstiga að þessu leyti.

Til þess að héraðslæknir geti sinnt þessum skyldum, ber hollustunefndum og svæðisnefndum reyndar líka að senda viðkomandi héraðslækni afrit af fundargerðum og jafnframt sveitarstjórnnum, sem einnig þurfa að fylgjast með störfum nefnda á þeirra vegum.

Í gildandi lögum eru engin ákvæði um það, að heilbrigðisfulltrúar megi sitja fundi heilbrigðisnefnda, þótt slíkt sé á allan hátt eðlilegt. Hér er hins vegar gert ráð fyrir því, að þeir eigi að sitja slíka fundi og hafi til þess rétt og að þeir geti krafist þess, að fundir verði haldnir og að þar verði tekin fyrir tiltekin mál og jafnframt að þeir hafi þar málfrelsi og tillögurétt. Þar sem hollustufulltrúar eru fleiri en einn, er eðlilegast að framkvæmdastjóri hollustueftirlitsins, sbr. 24. gr. 4. tl., fari með þennan rétt.

Hvað snertir héraðsdýralækna er þeim fenginn ríkari réttur til afskipta af fundum hollustunefnda en í gildandi lögum. Í gildandi lögum segir, að þeim skuli gefinn kostur á að sitja heilbrigðisnefndarfundum, þegar formaður eða héraðslæknir telji þess þörf og að þeir hafi þar málfrelsi og tillögurétt. Hér er hins vegar gert ráð fyrir því, að þeim sé heimilt að sitja fundum hollustunefnda og svæðisnefnda með málfrelsi og tillögurétti og ennfremur að þeir geti krafist þess, að fundir verði haldnir í hollustunefndum og svæðisnefndum og að tiltekin mál verði tekin fyrir. Héraðsdýralæknar eru samkvæmt þessu ekki skyldugir að sitja slíka fundum, en þeim er heimilt að gera það, þegar þeim þóknast.

Gert er ráð fyrir því, að formaður hollustunefndar sjái um, að nefndarmenn og aðrir, sem sækja eiga fundum nefndarinnar, séu boðaðir og að fundir séu boðaðir með dagskrá, þar sem getið sé þeirra málefna, sem ætlunin er að fjalla um.

Um 10. gr.

Hér er að finna ákvæði um það, að hollustunefndir skuli halda fundum eigi sjaldnar en ársfjórðungslega. Ennfremur er ákvæði um það, hvenær afgreiðsla í hollustunefnd teljist fullnægjandi og að meirihluti atkvæða ráði afgreiðslu mála. Ennfremur eru ákvæði um vanhæfi hollustunefndarmanna til afgreiðslu mála. Samsvarandi ákvæði eru ekki í gildandi lögum, en þarfnast að öðru leyti ekki skýringar.

Um 11. gr.

Hér er gert ráð fyrir stofnun sérstakra svæðisnefnda, en í þeim eiga sæti formenn hollustunefnda á viðkomandi eftirlitssvæði. Eins og fram kemur í 23. gr., eru hollustueftirlitssvæði ekki í samræmi við svæði hollustunefnda. Þessum svæðisnefndum er fyrst og fremst ætlað að skipuleggja og samræma hollustueftirlit á viðkomandi eftirlitssvæðum í samræmi við lögin. Vísast til þess, sem segir um 23. gr. hér á eftir og ennfremur til greinargerðar um nýmæli frumvarpsins, sérstaklega tölulíðs 15.

Um 12. gr.

Hér er gert ráð fyrir því, að svæðisnefndir skv. 11. gr. skuli fyrir 1. júní ár hvert senda Hollustuvernd ríkisins skýrslu varðandi starfsemi nefndarinnar næsta almanaksár á undan og jafnframt skýrslu um áformaða starfsemi. Frumkvæði að slíkri skýrslugerð er þó í höndum Hollustuverndar ríkisins, sem lætur útbúa eyðublöð til útfyllingar. Hér er komið að mjög mikilvægu máli, þar sem mjög skortir á upplýsingar um ástand og horfur í hollustumálum, ekki eingöngu hinna einstöku héraða heldur og landsins sem heildar. Má segja að örfá svæði, sérstaklega Reykjavík og nágrenni, hafi sinnt þessu, en önnur ekki. Til þess að Hollustuvernd ríkisins, sem stofnun, geti sinnt skýrslugerð varðandi eigin starfsemi, þurfa slíkar skýrslur að liggja fyrir. Til þess að heilbrigðisskýrslur, sem gefnar eru út af skrifstofu landlæknis árlega, nái tilgangi sínum, þarf ennfremur að vinna úr slíkum skýrslum.

Um 13. gr.

Hér er að finna ákvæði um Hollustuvernd ríkisins, en eins og fram hefur komið áður, er stofnuninni ætlað að koma í staðinn fyrir Heilbrigðiseftirlit ríkisins, Matvælarannsóknir ríkisins og Geislavarnir ríkisins og ennfremur að taka við öðrum verkefnum, sem aðrir aðilar hafa sinnt til þessa, svo sem starfsemi Samstarfsnefndar um reykingavarnir, sem skipuð er skv. lögum nr. 27/1977. Ennfremur er ætlast til þess í framtíðinni, sbr. ákvæði til bráðabirgða, að starfsemi Eiturefnanefndar, Manneldisráðs og Áfengisvarnaráðs verði á næstu fimm árum eftir gildistöku laganna felld undir starfsemi stofnunarinnar. Stofnuninni er ætlað að hafa yfirumsjón með almennu hollustueftirliti, matvælaeftirliti, mengunarvörnum og rannsóknnum þessu tengdum, og á hún að sjá um framkvæmd þessa í samræmi við lög þessi, hollustuverndarreglugerð, mengunarvarnareglugerð, svo og ákvæði annarra laga og reglna,

er þessi mál snerta og hollustuyfirvöldum er falið að sjá um framkvæmd á. Þegar rætt er um hollustuyfirvöld er hér átt við þá aðila, sem stjórna hollustuháttamálum og lúta yfirstjórn heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins.

Engum blöðum er um það að fletta, að sameining þessara stofnana á eftir að skila sér í aukinni samræmingu, minni tvíverknaði, vinnusparnaði og betri nýtingu fjármuna. Fjárframlög til þeirra aðila, sem lagt er til að felldir verði undir starfsemi Hollustuverndar ríkisins, eru skv. fjárlögum fyrir 1980 eftirfarandi:

Heilbrigðiseftirlit ríkisins	86.8	millj.	kr.
Matvælarannsóknir ríkisins	109.7	—	—
Geislavarnir ríkisins	18.2	—	—
Samstarfsnefnd um reykingavarnir	27.0	—	—

eða samtals: 241.7 millj. kr.

Miðað við að starfsemi Eiturefnaneftirlit, Manneldisráðs og Áfengisvarnaráðs verði felld hér undir, mundu þessar fjárhæðir nema um 290—300 millj. kr. skv. fjárlögum fyrir árið 1980. Er hér um töluverðar fjárhæðir að ræða, sem enginn vafi leikur á, að hægt er að nýta miklu betur, verði þessar stofnanir og nefndir sameinaðar. Hins vegar skal á það bent, að margt er ógert á þessu sviði, sem kosta mun töluverða fjármuni.

Eitt af meginverkefnum stofnunarinnar er að vinna að samræmingu alls hollustueftirlits í landinu, m. a. á þann hátt að koma á samvinnu allra þeirra stofnana, er að málum þessum starfa. Hér er komið að kjarna málsins, en mjög hefur skort á samvinnu þeirra stofnana, er að þessum málum starfa í landinu, jafnvel þótt um ríkisstofnanir sé að ræða. Framkvæðið er lagt á Hollustuvernd ríkisins til slíkrar samvinnu. Stofnuninni er sérstaklega falið að gæta hagkvæmni í öllu eftirliti á sviði hollustuháttamála, og í þeim tilgangi er henni falið að koma sem mest í veg fyrir tvíverknað og skörun. Með því að sameina undir stofnunina þá aðila, sem hér er lagt til, eru góðar horfur á að þetta takist í verulegum mæli.

Ekki er gert ráð fyrir því, að stofnunin fari með það, sem kallað er beint hollustueftirlit (frumeftirlit), nema um sé að ræða sérhæfð verkefni, eða ef lög mæla svo fyrir, eða ráðherra ákveður það, að höfðu samráði við hlutaðeigandi hollustunefndir. Eins og gerð hefur verið grein fyrir áður, er ætlast til að sveitarfélögin annast sem áður hollustueftirlit og standi undir kostnaði við það í héruðum. Þetta er það eftirlit, sem oftast hefur verið kallað beint eftirlit eða „frumeftirlit“. Hins vegar kann að koma upp sú staða, að stofnunin þurfi vegna sérhæfingar og þeirrar sérkunnáttu, sem hún hefur yfir að ráða, að taka fyrir sérstök verkefni. Þannig er mjög líklegt, að stofnunin verði alfarið að taka að sér mengunareftirlit, þar sem hollustunefndum sveitarfélaganna verði, vegna skorts á sérkunnáttu, ómögulegt að annast slíkt. Hvað snertir matvæli getur eitthvað svipað orðið uppi á teningnum, allavega á þann hátt, að eftirlit með vissum matvælum verði fengið stofnuninni. Ennfremur kann sá möguleiki að vera fyrir hendi, að stofnuninni verði falið beint eftirlit á ákveðnum svæðum, t. d. þar sem ákveðin starfsemi eða starfræksla fer fram, en þá er gert ráð fyrir því, að viðkomandi hollustunefndir séu hafðar með í ráðum.

Samkvæmt lögnum er stofnuninni ennfremur falið að sjá um, að haldið sé uppi skipulegri fræðslu fyrir almennung um mál, er varða hollustuhætti. Hér er komið að mjög mikilvægu málefni, en eins og flestum er kunnugt, skortir mikið á um kunnáttu almennings á þessum sviðum og skal þar sérstaklega bent á matvæla- iðnaðinn, en það mun sannast sagna, að hinn almenni borgari þekki lítið til þess, sem þar er að gerast. Stofnuninni er ennfremur falið að beita sér fyrir námskeiðum til þess að fræða þá aðila, er að þessum málum starfa í landinu. Hér er um mikilvægt atriði að ræða, þar sem eitt af grundvallarskilyrðum fyrir hollustueftirliti úti í héraði er kunnáttu þeirra aðila, er það eiga að annast. Stofnuninni er falið að vera tengiliður við þessa aðila, hvað snertir að viðhalda og auka kunnáttu þeirra. Í þessum

tilgangi er stofnuninni m. a. falið að hafa sem nánasta samvinnu við hollustunefndir og hollustufulltrúa sveitarfélaganna og veita þeim alla þá þjónustu um hollustuháttamál, sem hún getur og aðstæður gera nauðsynlegar. Stofnunin á þannig að virka sem upplýsingamiðill fyrir þá aðila, sem að þessum málum starfa úti í héruðum, en nokkuð hefur skort á í dag, að Heilbrigðiseftirlit ríkisins hafi getað sinnt þessu, enda hvílir ekki bein lagaskylda á því til þessa.

Stofnunin skal árlega gefa út skýrslu um starfsemi sína, sem byggð skal á upplýsingum frá svæðisnefndum, sbr. það sem segir fyrr í athugasemdum við 11. gr.

Stofnuninni er falið að annast upplýsingar og tilkynningar til fjölmiðla og er ákvæði um það, að þær skuli vera einislega rökstuddar og þess gætt, að einstakar atvinnugreinar, stofnanir eða fyrirtæki biði ekki tjón og álitshnekki að óþörfu. Með þessu er lagt til, að stofnunin sem slík hafi ákveðnum skyldum að gegna, og er þá ætlast til þess, að aðrir aðilar séu ekki að gefa út tilkynningar né upplýsingar á þessum vettvangi til fjölmiðla. Hér er um mjög viðkvæmt mál að ræða, sem ganga þarf sérlega vel frá, bæði hvað snertir framsetningu og reyndar undirbúning allan. Þess eru nokkur dæmi, að aðilar hafi algjörlega að óþörfu borið skarðan hlut frá borði vegna ótímabærra tilkynninga til fjölmiðla á þessu sviði.

Um 14. gr.

Hér er fjallað um stjórn stofnunarinnar, sem gert er ráð fyrir að ráðherra skipi og í eigi sæti 7 menn. Hér kann að rísa upp sú spurning, hvort rétt sé að skipa stofnun sem þessari sérstaka stjórn. Með hliðsjón af umfangi og valdsviði stofnunarinnar, sem skv. frumvarpinu verður mjög mikið og víðtækt, er ekki nokkur vafi á því, að til bóta horfir að skipa stofnuninni sérstaka stjórn, ekki síst með hliðsjón af því valdi, sem ráðherra er fengið til „pólitískra“ afskipta af þessum málum, vilji hann svo við hafa. Það var því samdóma álit þeirra nefndarmanna, sem standa að frumvarpi þessu, að nauðsynlegt væri að skipa stofnuninni sérstaka stjórn. Hins vegar greindi menn á um samsetningu slíkrar stjórnar að öðru leyti en því, að menn voru sammála um, að heilbrigðisráðherra skipaði formann ótilnefndan, og að aðrir aðilar ættu að vera einn fulltrúi frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga og einn úr hópi kunnáttumanna á sviði hollustueftirlits. Hins vegar voru meiri áhöld um aðra stjórnarmenn, en nefndin kom sér saman um þá skipan, sem greint er frá í þessari grein. Gert er ráð fyrir því, að iðnaðarráðherra tilnefni einn aðila og að hann skuli hafa sérþekkingu á sviði mengunarvarna, menntamálaráðherra tilnefni einn, sem hafi sérþekkingu á sviði hollusturannsókna, og félagsmálaráðherra tilnefni tvo, annan úr samtökum launþega en hinn úr samtökum atvinnurekenda. Í sjálfu sér þarfnast þetta ekki skýringar með hliðsjón af starfsemi stofnunarinnar, nema hvað snertir tilnefningar félagsmálaráðherra á aðilum vinnumarkaðarins. Skýringar á því eru þær, að með þessu er leitast við að koma á sem mestri samvinnu við þessa aðila, en þeir hafa óneitanlega mikilla hagsmuna að gæta, ekki síst með hliðsjón af vinnustöðum og mengunarvörnum.

Er ekki nokkrum vafa undirorpið, að mörg önnur skipan kemur til greina. Þetta er hins vegar sú skipan, sem nefndarmenn töldu komast næst því að nýtast starfsemi Hollustuverndar ríkisins best. Gert er ráð fyrir því, að stjórnin hafi, undir yfirstjórn ráðherra, æðsta vald í málafnum stofnunarinnar.

Um 15. gr.

Gert er ráð fyrir því, að ráðherra skipi framkvæmdastjóra stofnunarinnar, að fengnum tillögum stjórnar, og að hann starfi til fjögurra ára í senn. Einungis má skipa mann, sem hefur menntun eða reynslu í stjórnsýslu. Slíkum framkvæmdastjóra er einungis falið að annast daglega stjórnun stofnunarinnar og að sjá um framkvæmd ákvarðana stjórnar hennar. Ennfremur er honum falið að annast undirbúning funda, auk þess sem hann skal sitja þá með málfrelsi og tillögurétti.

Þær stofnanir, sem lagt er til að sameinaðar verði undir Hollustuvernd ríkisins, hafa ekki á að skipa framkvæmdastjórum, heldur sérstökum fagmenntuðum

forstöðumönnum. Það er gefið mál að stjórnýsla hvers konar tefur þessa menn mjög frá þeim störfum, sem þeim er ætlað að sinna og fara því í súginn ómældir starfskraftar fagmanna. Með þeirri skipan, sem lögð er til hér, á hins vegar að vera komið í veg fyrir slíkt, þar sem sérstökum framkvæmdastjóra er falið að annast stjórnýslustörfin í umboði stjórnar.

Um 16. gr.

Þarfnast ekki skýringar.

Um 17. gr.

Hér er gert ráð fyrir, að stofnuninni sé skipt í 3 deildir, þ. e. a. s. deild, sem sér um hollustueftirlit, deild, sem sér um rannsóknastofu og deild, sem sér um mengunarvarnir, og að fyrir hverri deild starfi forstöðumaður.

Í samræmi við yfirumsjónarhlutverk stofnunarinnar, sbr. 13. gr. 2. tl., fer Hollustueftirlit með yfirumsjón með því, að framfylgt sé ákvæðum hollustuverndarreglugerðar, einnig er Hollustueftirlitinu falið að annast framkvæmd laga nr. 27/1977 um aðgerðir til að draga úr tóbaksreykingum og ennfremur að annast rannsóknir, skráningu, leiðbeiningar og fræðslu um atvinnusjúkdóma og atvinnuheilbrigðismál, að svo miklu leyti, sem það er ekki falið öðrum með sérlögum.

Þegar þetta er samið eru fá ákvæði í gildi um atvinnusjúkdóma og atvinnuheilbrigðismál og verður að segjast eins og er, að þeim málum er ákaflega lítið sinnt. Í lögum nr. 23/1952 um öryggisráðstafanir á vinnustöðum er Öryggiseftirliti ríkisins fengið visst hlutverk á þessu sviði, þ. e. a. s. læknum er falið að tilkynna Öryggiseftirlitinu um alla atvinnusjúkdóma. Gert er ráð fyrir því, skv. þeim lögum, að sérstakur læknir starfi á vegum Öryggiseftirlitsins, en því hefur ekki verið framfylgt til þessa. Með hliðsjón af þessu hefur það miklu frekar verið í verkahring heilbrigðisnefnda og Heilbrigðiseftirlits ríkisins að sinna þessum málum. Gert er ráð fyrir allt annarri skipan í frumvarpi því, sem nýlega hefur verið samþykkt um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum, en skv. því er hollustueftirlit á vinnustöðum alfarið skilið frá öðru hollustueftirliti og auk þess tekið undan sveitarstjórnnum og fengið ríkisstofnun, Vinnueftirliti ríkisins. Nauðsynlegt er að kveða á um einhver afskipti opinberra stofnana af rannsóknum, skráningum, leiðbeiningum og fræðslu um atvinnusjúkdóma og atvinnuheilbrigðismál, allavega þannig að þessi mál falli ekki alfarið fyrir róða.

Gert er ráð fyrir því, að Rannsóknastofa annist efnafræðilegar og gerlafræðilegar rannsóknir, sem frumvarpið gerir ráð fyrir á sviði matvæla-, neyslu- og nauðsynjavara og vegna mengunar. Ennfremur að hún geti tekið að sér sérstök rannsóknaverkefni, eftir því sem stjórn stofnunarinnar ákveður hverju sinni. Hér er nánast um sömu starfsemi að ræða og rekin er á vegum Matvælarannsóknar ríkisins í dag, sbr. lög 74/1977, nema hvað mengunarþættinum er hnýtt við. Gert er ráð fyrir því, að Rannsóknastofa starfræki deildir á landinu, sjálfstætt eða í samráði við aðrar ríkisstofnanir, eftir því sem stjórn stofnunarinnar ákveður. Á þennan hátt er reynt að tryggja það, að ekki annist aðrir slíkar rannsóknir en þeir, sem tengdir eru stofnuninni á einn eða annan hátt, og er þá eðlilega lögð áhersla á, að ríkisstofnanir sinni þessu verkefni, en þær er að finna víðsvegar á landinu, og má sem dæmi nefna Rannsóknastofnun fiskiðnaðarins í Vestmannaeyjum, á Ísafirði og á Akureyri.

Gert er ráð fyrir því, að Mengunarvarnir hafi yfirumsjón með því, að framfylgt sé ákvæðum um mengunarvarnir og ennfremur að gera tillögur um starfsleyfi og úrvinnslu gagna, hvað snertir mengunarvarnir. Mengunarvarnirnar munu hafa yfir að ráða aðilum, sem hafa hvað mesta kunnáttu á þessu sviði, og er þetta ákvæði því á allan hátt mjög eðlilegt. Ennfremur er Mengunarvörnum falið að annast starfsemi Geislavarna ríkisins, sem settar voru á fót 1968 með reglugerð nr. 5/1968, sem byggð er á lögum nr. 95/1962 um varnir gegn jónandi geislum o. fl. Að lokum er Mengunarvörnum falin skipulagning og umsjón með framkvæmd mengunarrann-

sókna í samræmi við löginn svo og annarra mengunarrannsókna, eftir nánari ákvörðun stjórnar stofnunarinnar. Slíkar mengunarrannsóknir myndu að vísu tengjast starfsemi Rannsóknastofu eftir því sem við verður komið.

Um 18. gr.

Þarfnast ekki skýringar.

Um 19. gr.

Gert er ráð fyrir því, að við stofnunina starfi 3 forstöðumenn og að þeir skuli hafa ákveðna háskólamenntun með hliðsjón af þörfum viðkomandi deilda. Í sjálfu sér þarfnast þetta ekki frekari skýringar, en á það skal bent, með hliðsjón af samruna þeirra þriggja stofnana, sem lagt er til að falli undir Hollustuvernd ríkisins, þá eru tveir þessara forstöðumanna þegar fyrir hendi, þ. e. a. s. forstöðumaður Hollustueftirlits og forstöðumaður Rannsóknastofu, en það eru forstöðumenn Heilbrigðiseftirlits ríkisins og Matvælarannsókna ríkisins. Hvað snertir forstöðumann Mengunarvarna, er sú staða ekki fyrir hendi í dag, en benda má á, að forstöðumannsstaða við Geislavarnir ríkisins mundi ekki flokkast hér beint undir, þannig að sú staða myndi leggjast niður, en hún hefur eingöngu verið setin sem þriðjung staða. Færi þá um hana skv. gildandi lögum um opinbera starfsmenn, þegar stöður eru aflagðar. Með hliðsjón af bráðabirgðaákvæðum frumvarpsins, t. l. 3., mundu forstöðumenn Heilbrigðiseftirlits ríkisins og Matvælarannsókna ríkisins njóta forgangs að störfum hjá stofnuninni og forstöðumaður Geislavarna ríkisins myndi sem slíkur njóta forgangs á sömu kjörum og hann hefur í dag til starfa við mengunarvarnadeild við þau störf, en ekki sem forstöðumaður deildarinnar, þar sem aðra menntun þarf til þess en hann hefur.

Um 20. gr.

Þarfnast ekki skýringar.

Um 21. gr.

Gert er ráð fyrir því, að Eiturefnanefnd, Áfengisvarnaráð og Manneldisráð, skv. þar tilgreindum lögum, skuli starfa innan stofnunarinnar og í nánú samstarfi við hana, en halda fullu sjálfstæði skv. þeim lögum. Um þetta atriði skal sérstaklega vísað til þess, sem fram hefur komið áður, en jafnframt skal bent á ákvæði til bráðabirgða, þar sem gert er ráð fyrir því, að á næstu 5 árum eftir gildistöku laganna verði starfsemi þessara aðila felld undir Hollustuvernd ríkisins. Starfsemi þessara aðila hlýtur á allan hátt að falla undir meginmarkmið frumvarpsins, sbr. athugasemdir með 1. gr.

Gert er ráð fyrir því, að stofnunin hafi, eftir því sem við á, samvinnu við Náttúruverndarráð, Öryggiseftirlit og Siglingamálastofnun um öll þau mál, er varða mengunarvarnir, skipulag þeirra og skyld málefni. Hér er um sjálfsgagt ákvæði að ræða, sem ekki þarfnast nánari skýringar.

Um 22. gr.

Hér er fjallað um heimildir sveitarfélaga til þess að setja sér eigin hollustusamþykktir um þætti, sem ekki er fjallað um í hollustuverndarreglugerð, sbr. 2. gr., eða til þess að gera ítarlegri kröfur um einstök atriði en þar er gert. Er þetta í samræmi við gildandi lög, en í þeim fylgja engar frekari skýringar né útlistanir, þannig að samþykktir þessar hafa gjarnan reynst haldlitlar. Vegna þessa er lagt til, að heimilt sé að setja í slíkar samþykktir ákvæði um tiltekin atriði, t. d. bann eða takmörkun hundahalds, meðferð og eyðingu sorps og skolps, gjaldtöku vegna leyfa, leigu og veittrar þjónustu og sérstakar ábyrgðartryggingar. Þær samþykktir, sem einkum eru settar í dag með stoð í gildandi lögum og flokkast geta undir heilbrigðissamþykktir, eru samþykktir um hundahald og um sorpeyðingu. Samþykktir um hundahald eru að vísu settar að fyrsta þræði með stoð í lögum nr. 7/1953 um hundahald og varnir gegn sullaveiki, en þau lög gera lítið annað en að veita sveitarfélögum heimild til að banna eða takmarka hundahald, en gera enga grein fyrir því, á hvern

hátt takmarka megi hundahald, né hvernig megi bregðast við, ef brugðið er út af banni eða takmörkunum. Er ætlunin hér að reyna að bæta úr þessu ástandi, m. a. með því að leyfa gjalddöku vegna leyfa, leigu eða veittrar þjónustu og ennfremur að viðkomandi sveitarstjórnnum sé heimilt að krefjast sérstakra ábyrgðartrygginga, t. d. vegna þeirra hunda, sem leyft verður að halda.

Gert er ráð fyrir því, að upphæð gjalda, sem kveðið verður á um í hollustusamþykkt verði ákveðin í sérstakri gjaldskrá, sem ráðherra staðfestir. Gert er ráð fyrir því, að slík gjöld séu tryggð með lögveðsrétti í viðkomandi fasteign í tvö ár eftir gjalddaga, sé leyfi, leiga eða þjónusta tengd notkun fasteignar. Hér má sem dæmi nefna sorptunnuleigugjald.

Að öðru leyti þarfnast greinin ekki frekari skýringar.

Um 23. gr.

Hér er landinu skipt í hollustueftirlitssvæði, þannig að gerður er greinarmunur á hollustueftirlitssvæðum og starfssvæðum hollustunefnda. en þau eru sveitarfélögin sjálf. Hollustueftirlitssvæðin eru skv. þessu 11 og eru því ekki alfarið í samræmi við læknishéruðin skv. lögum nr. 57/1978 um heilbrigðisþjónustu. Stefna lög-gjafans virðist hafa verið sú á undanförmum árum að samræma slík svæði sem allra mest. Má auk heilbrigðisþjónustulöggjafarinnar, er fylgir kjördæmaskipuninni, nefna lög um grunnskóla varðandi fræðsluhéruð og lög um aðstoð við þroskahefta varðandi skiptingu þjónustusvæða. Visast hér að öðru leyti til nýmæla frumvarpsins hér að framan, tl. 15.

Um 24. gr.

Gert er ráð fyrir því, að svæðisnefndir viðkomandi svæðis ákvarði aðsetur hollustufulltrúa. Ekki er gert ráð fyrir ákveðinni tölu hollustufulltrúa, heldur að ekki skulu að jafnaði koma fleiri en 10 000 íbúar á einn og sama hollustufulltrúa. Gert er ráð fyrir því, að starf hollustufulltrúa sé fullt starf, en skv. gildandi lögum er allur háttur á slíku. Ennfremur er gert ráð fyrir því, að einn hollustufulltrúi hvers svæðis skuli vera framkvæmdastjóri hollustueftirlits á svæðinu. Þar sem hollustufulltrúar hvers svæðis eru fleiri en einn, t. d. vegna fjölda íbúa, verða svæðisnefndir að koma sér saman um framkvæmdastjóra. Slík framkvæmdastjórnun, sem lögð er til hér, hefur verið við lýði í Reykjavík í tugi ára og þótt gefast vel.

Um 25. gr.

Hér er lagt til, að ráðherra sé heimilt að fengnum tillögum hollustunefnda, og óski viðkomandi sveitarfélög eftir slíku, að kveða á um aðra skiptingu hollustueftirlitssvæða, en gert er ráð fyrir í 23. gr. Við slíkt ber að taka tillit til, að ekki komi að jafnaði fleiri en 10 000 íbúar á einn og sama hollustufulltrúa og ennfremur ber að taka tillit til umfangs og nauðsynjar á hollustueftirliti, stærðar svæða og samgangna. Því er ekki að neita að skipan sú, sem lögð er til um hollustueftirlitssvæði í 23. gr., kann að koma mönnum spáskt fyrir sjónir. Má sem dæmi nefna, að erfiðleikum kann að vera bundið að láta hreppana í Strandasýslu fylgja Vestfjarðasvæði, heldur sé eðlilegra, að þeir fylgi Norðurlandssvæði vestra. Hið sama má reyndar segja um hreppana við austanverðan Eyjafjörð. Eðlilegra væri að þeir fylgdu Akur-cyrarsvæði, en ekki Norðurlandssvæði eystra, eins og hér er gert ráð fyrir. Um slíka skiptingu má endalaust deila, en til þess að hægt verði að bregðast við og breyta á sem bestan og heppilegastan hátt. er ráðherra fengið slíkt vald. Áður en til þess kemur, þurfa viðkomandi sveitarfélög að óska eftir slíku og Hollustuvernd ríkisins að gera tillögu um slíkt.

Um 26. gr.

Samkvæmt þessari grein eru það svæðisnefndir hinna einstöku eftirlitssvæða, sem skipuleggja hollustueftirlit innan svæðisins í samvinnu við hlutaðeigandi hollustunefndir og sveitarstjórnir, að höfðu samráði við Hollustuvernd ríkisins. Það er því í verkahring svæðisnefnda að ráða hollustufulltrúa, að fengnum tillögum viðkomandi hollustunefnda svæðisins. Svæðisnefndum er falið að setja hollustufull-

trúum erindisbréf, að höfðu samráði við hollustunefndir og Hollustuvernd ríkisins og kunna slík erindisbréf að vera mjög mismunandi eftir því, hvers konar starfsemi fer fram á viðkomandi svæði. Er því eðlilegast að viðkomandi svæðisnefndir setji slík erindisbréf en ekki Hollustuvernd ríkisins, en henni eru að vísu tryggð afskipti hér af.

Að öðru leyti fjallar greinin um hollustufulltrúa, sérmenntun þeirra á sviði hollustueftirlits svo og um heimild til bráðabirgða að ráða aðra en þá, sem sérmenntun hafa.

Gert er ráð fyrir því, að ráðherra setji að fengnum tillögum Hollustuverndar ríkisins reglugerð um sérmenntun, réttindi og skyldur hollustufulltrúa. Í dag hafa heilbrigðisfulltrúar ekki lögvarinn rétt og er menntun þeirra reyndar mjög mismunandi, allt frá því að vera nokkurra ára háskólamenntun í það að vera eingöngu reynslumenntun. Við slíkt verður ekki búið til langframa, enda gera lög nr. 12/1969 um hollustuhætti og heilbrigðiseftirlit ekki ráð fyrir öðrum heilbrigðisfulltrúum en með sérmenntun. Nú, rúmum 10 árum síðar, hafa þessar vonir ekki rætst, nema að hluta til, og verður því að reyna til þrautar með það fyrir augum að kippa þessum málum á klakk. Með hliðsjón af ákvæðum þessarar greinar ætti því að vera hægt að lögvernda heiti hollustufulltrúa, réttindi þeirra og skyldur, þannig að aðrir aðilar geti ekki, nema í undantekningatilvikum, unnið störf þeirra.

Um 27. gr.

Greinin fjallar um valdsvið og þvingunarúrræði hollustunefnda til þess að knýja á um framkvæmd ráðstöfunar samkvæmt lögnum og öðrum fyrirmælum, settum samkvæmt þeim. Gert er ráð fyrir þrennskonar úrræðum til þess að knýja á um framkvæmd ráðstöfunar. Í fyrsta lagi að veitt skuli áminning, í öðru lagi áminning og tilhlýðilegur frestur til úrbóta, og í þriðja lagi að stöðvuð verði viðkomandi starfsemi að nokkru eða öllu leyti, eða að hluta til, með aðstoð lögreglu ef með þarf. Samkvæmt 3. gr. 2. mgr. gildandi laga hafa heilbrigðisnefndir mjög viðamikil vald til þess að stöðva starfrækslu eða notkun, ef skilyrðum laga, heilbrigðisreglugerðar eða heilbrigðissamþykktar eða fyrirmælum heilbrigðisnefnda, samkvæmt heimildum í þeim ákvæðum, er ekki fullnægt um starfrækslu eða húsnæði það, land eða tæki, sem notað er. Í sjálfu sér er ekki verið að auka vald hollustunefnda hér, heldur eingöngu verið að gera tillögur um það, hvernig því skuli beitt. Þannig er m. a. tekið fram, að stöðvun skuli því aðeins beitt, að um alvarlegri tilvik eða ítrekuð sé að ræða, eða ef aðilar sinna ekki úrbótum innan tiltekins frests. Með því að kveða á um framkvæmd valdsins ekki úrbótum innan tiltekins frests. Með þessum betur varðir gegn gagnrýni og þolendum að vera betur í stakk búnir til að skilja þær ákvarðanir, sem þar liggja að baki. Þess er sérstaklega getið, að komi til stöðvunar skuli hollustunefndum heimilt að leita aðstoðar lögreglu. Hér er um að ræða ákvæði til öryggis, þar sem því verður ekki neitað, að oft á tíðum hefur gengið erfiðlega að fá lögregluþjóföld til þess að aðstoða heilbrigðisnefndir, t. d. við lokunaraðgerðir, sérstaklega úti á landi. Eru þess jafnvel dæmi, þar sem heilbrigðisnefnd hefur ákveðið lokun á tiltekinni starfrækslu, með hliðsjón af stöðvunarheimild 2. málsg. 3. gr. laga nr. 12/1969, að viðkomandi lögregluþjóföld hafi sett rétt í málinu til þess að kanna, hvort ákvörðun heilbrigðisnefndar hafi verið efnislega rétt. Vitanlega ber lögreglustjórum að dæma um formlega hlið málsins, en það er alls ekki á þeirra valdi að dæma um efnislegu hliðina. Til þess að hollustunefndum nýtist þetta vald, sem öllum ber saman um, að þær verði að hafa til þess að starfsemi þeirra nái tilgangi sínum, þurfa þær að geta leitað til lögreglu möglunarlaust, því vitanlega fara hollustunefndir ekki með lögregluvald, og nefnd sú, sem samdi frumvarp þetta telur ekki ástæðu til þess að fela þeim lögregluvald á sviði hollustueftirlits, þar sem hér er um mjög víðtæka starfsemi að ræða, sem snertir marga þætti mannlegra samskipta og mundi því fljótlega skara verksvið lögreglunnar.

Gert er ráð fyrir því, að hollustunefndir hafi sérstök innsigli, er auðkenni þær. Slíkt fyrirkomulag hefur verið í Reykjavík um áratuga skeið, en úti á landi hefur

slíkt verið á allan hátt. Með notkun innsigla skapast viss stöðugleiki við lokunaraðgerðir, því séu þau rofin, varðar slíkt við almenn hegningarlög.

Gert er ráð fyrir því, að hollustunefndir geti ákveðið aðilum, sem ekki sinna fyrirætlum nefndarinnar innan tiltekins frests, dagsektir, þar til úr er bætt. Hér er um að ræða efnislega samskonar ákvæði og í 2. málsg. 17. gr. gildandi laga, nema að þar er upphæð dagsekta ákveðin. Hér er slíkt ekki gert, enda úreldast slíkar tölur fljótt og þjóna því litlum tilgangi. Hámark dagsekta skal ákveðið í hollustuverndarreglugerð og mengunarvarnareglugerð og verður því auðveldara að breyta upphæðum í samræmi við verðlagsþróun og almennar reglur um dagsektir. Í greininni er enn fremur gert ráð fyrir því, að ef aðili vanrækir að vinna verk, sem hollustunefnd hefur fyrirskipað í samræmi við lögin og aðrar reglur, settum samkvæmt þeim, sé heimilt að láta vinna verkið á kostnað hins vinnuskylda. Kostnaður skal þá til bráðabirgða greiddur úr sveitarsjóði og innheimtast síðar hjá hlutaðeiganda. Þetta ákvæði er efnislega eins og síðari málsliður 2. málsg. 17. gr. gildandi laga. Sé vinna sú, sem hollustunefnd lætur framkvæma í samræmi við það, sem segir hér að framan, komin til vegna vanhírðu, óþrifa eða heilsuspillandi aðstæðna í húsi eða á lóð eða í farartæki, er kostnaður tryggður með lögveðsrétti í viðkomandi húsi, lóð eða farartæki í 2 ár eftir að greiðslu er krafist. Ákvæði þessa efnis eru hins vegar ekki í gildandi lögum. Þessi ákvæði auðvelda sveitarstjórnnum mjög alla innheimtu á þeim greiðslum, sem þær þurfa að inna af hendi vegna slíkrar vanrækslu, þar sem lögveðsréttur stofnast í viðkomandi húsi, lóð eða farartæki. Þetta gæti enn fremur leitt til þess, að hollustunefndir mundu fremur sjá sér fært að baka viðkomandi sveitarfélagi kostnað, þar sem miklu tryggara sé að kostnaðurinn innheimtist vegna lögveðsins.

Samkvæmt greininni skal hollustunefndum heimill aðgangur til skoðunar og eftirlits á öllum þeim stöðum, sem lögin taka til, og geta leitað aðstoðar lögreglu. Enn fremur er eftirlitsskyldum aðilum skylt að veita hollustunefndum allar nauðsynlegar upplýsingar, sem krafist er vegna hollustueftirlitsins og að afhenda nauðsynleg sýni vegna eftirlitsins endurgjaldslaust. Allt eru þetta sjálfsögð ákvæði, sem ætlað er að stuðla að sem fyrirhafnarminnstum störfum hollustunefndar.

Um 28. gr.

Þessi grein fjallar um valdsvið og þvingunarúrræði hollustufulltrúa og er lagt til, að þau verði í stórum dráttum þau sömu og hollustunefndar. Samkvæmt gildandi lögum eru heilbrigðisfulltrúar næsta valdlausir og framkvæma allt í umboði heilbrigðisnefnda og þurfa samþykki heilbrigðisnefnda til alls, sem þeir gera. Samkvæmt þessari grein er ætlast til þess, að hollustufulltrúi geti beitt sömu aðferðum til þess að knýja fram úrbætur og greinir frá um hollustunefndir, með þeirri undantekningu, að meti hann ástandið svo alvarlegt að beita verði stöðvun, þar honum að tilkynna það viðkomandi hollustunefnd og leita staðfestingar hennar, eins fljótt og við verður komið. Fallist hollustunefnd t. d. ekki á stöðvunarákvörðun hollustufulltrúa, fellur hún að sjálfsögðu niður.

Um 29. gr.

Greinin fjallar um valdsvið og þvingunarúrræði Hollustuverndar ríkisins og eru þau svipuð og skv. gildandi lögum um Heilbrigðiseftirlit ríkisins. Valdsvið Hollustuverndar ríkisins yrði fyrst og fremst til bráðabirgða til þess að koma í veg fyrir það, að mál næðu ekki fram að ganga, þar sem staðaryfirvöld sinna ekki hlutverki sínu eða sæju ekki ástæðu til afskipta. Hér kann að vera um mjög mikilvæg mál að ræða, sem jafnvel geta snert almenningsheill, og því brýn ástæða til afskipta. Í slíkum tilvikum mundi stofnunin gera tillögur til ráðherra um framkvæmd ráðstöfunar, sé um tiltekið hættuástand að ræða og telji stofnunin það svo alvarlegt, að aðgerðir þoli enga bið. Þá er henni heimilt að stöðva starfsemina eða notkunina til bráðabirgða þegar í stað, en ber að tilkynna það hlutaðeigandi hollustunefnd. Til þess kann að koma, að Hollustuvernd ríkisins þurfi að grípa til slíkra aðgerða, en örsjaldan hefur reynt á þetta ákvæði.

Að öðru leyti skýrir greinin sig sjálf. Ennfremur vísast til greinargerðar um nýmæli frumvarpsins, sérstaklega 22. og 23. tl.

Um 30. gr.

Greinin gerir ráð fyrir sérstakri nefnd, svokallaðri úrskurðarnefnd, til þess að fjalla um ágreining, sem rísa kann upp um framkvæmd laga þessara, hollustuverndarreglugerðar, mengunarvarnareglugerðar, hollustusamþykktá sveitarfélaga og vegna ákvarðana hollustufirvalda, annarra en skv. 29. gr. 1. og 2. tl. og samkv. 31. gr.

Áður skal vísa málinu til stjórnar Hollustuverndar ríkisins til úrskurðar, en séu aðilar ekki sáttir við þann úrskurð, skal úrskurðarnefndin taka málið til sérstakrar meðferðar. Eins og áður kemur fram, eru ákveðnir þættir undanskildir úrskurði þessarar nefndar, en það eru ákvarðanir samkv. 29. gr. 1. og 2. tl. og skv. 31. gr., en þar er lagt til að ráðherra hafi fullnaðarúrskurðarvald, enda snertir það meira samskipti ríkisstofnana og stofnana sveitarfélaga innbyrðis, en afskipti einstaklinga og hins opinbera. Nefnd þessari, sem hér er lagt til að komið verði á fót, er ekki ætlað að kveða upp fullnaðarúrskurð í einu einasta máli. Á þann hátt verða mál ekki tekin undan almennum dómstólum. Hins vegar hefur reynslan sýnt að mörg mál koma upp vegna hins ríka afskiptaréttar heilbrigðisnefnda sveitarfélaganna, sem leysa þarf á faglegan hátt og helst án afskipta pólitískra aðila, þ. e. a. s. ráðherra. Mætti hér nefna mál, sem mörg hafa hlotið úrlausn innan sveitarfélaganna sjálfra eða hjá Heilbrigðiseftirliti ríkisins, en sum hver hafa gengið til ráðuneytisins og jafnvel dómstóla.

Í úrskurðarnefnd sem þessari ætti að vera hægt að útkljá sem allra flest mál, sem rísa upp vegna framkvæmdar laganna, sem óneitanlega koma inn á mjög marga þætti mannlegra samskipta. Þarf því að vanda vel val þeirra aðila, sem starfa eiga í nefndinni. Lagt er til, að nefndin verði skipuð þremur mönnum og þar af skuli einn vera embættisgengur lögfræðingur, tilnefndur af hæstarétti, og skuli hann vera formaður. Vegna afskipta sveitarfélaganna af þessum málum er ennfremur lagt til, að Samband ísl. sveitarfélaga tilnefni einn. Lagt er og til, að landlæknir tilnefni einn og er það miög eðlilegt, sérstaklega með hliðsjón af því, að hann hefur faglegt eftirlit nánast með öllu heilbrigðisstarfsfólki í landinu. Þau mál, sem kæmu til nefndarinnar, mundu ekki síst vera sprottin vegna afskipta slíkra aðila, svo sem vegna ákvarðana hollustufulltrúa og hollustunefnda. Gert er ráð fyrir því, að ráðherra skipi nefndina til fjögurra ára í senn og að varamenn skuli skipaðir á sama hátt og aðalmenn. Nefndinni er heimilt að kveðja tvo sérfróða menn til ráðgjafar, telji hún þess þörf við úrlausn einstakra mála, en ekki er ætlast til að þeir taki þátt í störfum nefndarinnar sem slíkir. Þ. e. a. s. þeir hafa ekki úrskurðarrétt.

Erfitt er að gera sér grein fyrir, hversu viðamikilið starf slíkrar nefndar verður, eða hvaða kostnað slíkt hefur í för með sér. Hitt liggur líóst fyrir, að starfsemi slíkrar nefndar ætti að geta komið í veg fyrir leiðinda málabras heima í héraði, og létta af ráðherra ákvörðunum, sem skipt geta töluverðu máli fyrir þá aðila, sem standa undir og kosta hollustueftirlit, þ. e. a. s. sveitarfélögin.

Um 31. gr.

Greinin fiallar um það, að heilbrigðismálaráðherra skuli hafa fullnaðarúrskurðarvald takist ekki að samræma fyrir mæli hollustunefndar og annarra aðila, sem falið er með sérstökum lögum eftirlit með starfsemi, sem lög þessi taka til. Hér er um að ræða fullnaðarúrskurð ráðherra, sem skv. venjulegum lögskýringarreglum verður ekki borinn undir dómstóla, enda þiðnar slíkt engum tilgangi, þar sem slíkar samræmingar þurfa yfirleitt að koma miög fljótlega og mega yfirleitt ekki biða. Rísi upp ágreiningur milli hollustunefndar og sveitarstjórnar um tilhögun og framkvæmd hollusturáðstöfunar, skulu aðilar vísa málinu til Hollustuverndar ríkisins til málamiðlunar. Takist málamiðlun ekki skal leita fullnaðarúrskurðar ráðherra. Hér er gert ráð fyrir fullnaðarúrskurðarvaldi ráðherra og er það nýmæli frá gildandi

lögum, því skv. 12. gr. gildandi laga hefur ráðherra eingöngu úrskurðarvald, en ekki fullnaðarúrskurðarvald. Hér er um að ræða ágreining milli héraðsyfirvalda um framkvæmd hollusturáðstafana, sem oftast þurfa að ná skjótt fram og er því eðlilegast, að Hollustuvernd ríkisins reyni að miðla málum og jafnframt að leitað skuli fullnaðarúrskurðar ráðherra, takist málamiðlun ekki. Eflaust má lengi deila um fullnaðarúrskurðarvald ráðherra, en benda má á, að mál samkv. þessari grein eru þó svo sérstaks eðlis, bæði vegna umfangs og þess, að yfirleitt þarf að bregða mjög skjótt við, að fullnaðarúrskurðarvald ráðherra er réttlætanlegt.

Um 32. gr.

Þarfnast ekki skýringar.

Um 33. gr.

Þarfnast ekki skýringar.

Um 34. gr.

Gert er ráð fyrir því, að Hollustuvernd ríkisins geti samið við aðrar rannsóknastofnanir um að annast rannsóknir fyrir hollustueftirlitið í landinu, að svo miklu leyti sem Hollustuvernd ríkisins annar því ekki. Kæmi slíkt helst til greina, ef rannsóknastofa Hollustuverndar ríkisins, sbr. 17. gr. 3. tl., gæti ekki annast þessi verkefni, eða ef aðrar ríkisstofnanir í samvinnu við Hollustuvernd ríkisins gætu ekki gert slíkt.

Nauðsynlegt er að hafa þennan möguleika opinn, því þau sérverkefni kunna að koma upp, sem aðrar rannsóknastofnanir en þær, sem eru á vegum Hollustuverndar ríkisins eða ríkisins yfirleitt, geta sinnt miklu betur.

Um 35. gr.

Þarfnast ekki skýringar.

Um 36. gr.

Frestur á gildistöku, þ. e. a. s. 1. janúar 1982, miðast fyrst og fremst við það, að tími vinnist til að undirbúa gildistöku laganna sem allra best, sérstaklega með hliðsjón af sameiningu þeirra stofnana, sem ætlast er til að falli undir Hollustuvernd ríkisins, svo og vegna nýmæla varðandi hollustueftirlitssvæði og hollustufulltrúa. Allt tekur þetta sinn tíma og þarf að vanda undirbúning sem allra best.

Ákvæði til bráðabirgða.

Hér eru ákvæði í sjö liðum, sem ætlast er til að falli niður, þá þau hafa verið uppfyllt, hvert fyrir sig eða öll. Gert er ráð fyrir því, að þegar í stað verði hafist handa við að undirbúa gildistöku laga þessara (ef að lögum verða). Skuli í þeim tilgangi skipa fimm manna framkvæmdanefnd, sem í eigi sæti fulltrúar Heilbrigðiseftirlits ríkisins, Matvælarannsóknar ríkisins, Sambands ísl. sveitarfélaga og tveir, sem ráðherra skipar án tilnefningar. Er ætlast til þess, að þessir menn starfi, þar til stjórn Hollustuverndar ríkisins hefur tekið til starfa. Þarf í sjálfu sér ekki að rökstyðja skipun slíkrar stjórnar, því mikill undirbúningur er fyrir höndum til þess að koma málum þannig fyrir, að lögin geti brotalítið öðlast gildi 1. janúar 1982. Önnur ákvæði til bráðabirgða þarfnast varla skýringar, þar sem þau hljóta að teljast sjálfsögð, t. d. ákvæðin um það að setja skuli svo fljótt sem auðið er þær reglugerðir, sem lögin ætlast til að settar verði, og að þær reglugerðir, sem eru í gildi í dag haldi fullu gildi sínu þar til. Ennfremur er með bráðabirgðaákvæðum þessum reynt að tryggja rétt þeirra heilbrigðisfulltrúa, sem starfa í dag og starfsfólks þeirra stofnana, sem lagt er til að sameinaðar verði í Hollustuvernd ríkisins.

Að lokum er að finna í ákvæðum til bráðabirgða stefnuyfirlýsingu þess efnis, að á næstu fimm árum skuli fella starfsemi Eiturefnanefndar, Áfengisvarnaráðs og Manneldisráðs, sbr. 21. gr. 1. tl., undir starfsemi Hollustuverndar ríkisins með breytingum á gildandi lögum þar um. Visast um þetta til þess, sem áður hefur komið fram.